

De gemeenteraad van Albrandswaard

Uw brief van:	n.v.t.	Ons kenmerk:	2024-102501
Uw kenmerk:	n.v.t.	Contact:	Richard van Vliet
Bijlage(n):	Kerkenvisie Albrandswaard	Doorkiesnummer:	06-51133553
		E-mailadres:	r.v.vliet@albrandswaard.nl
		Datum:	04-03-2025

Betreft: Kerkenvisie Albrandswaard

Geachte raadsleden,

INLEIDING

Begin 2021 heeft de gemeente Albrandswaard de decentralisatie uitkering voor het maken van een Kerkenvisie ontvangen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Aanleiding voor het aanvragen was dat er een behoefte lag bij de gemeente en bij de kerken om een inventarisatie te maken van het religieus erfgoed binnen onze gemeente. Met als doel om een totaalbeeld te krijgen van alle kerken in de gemeente en hoe de kerkeigenaren hun toekomst zien. Na intensief overleg met de kerken is het gelukt om dit totaalbeeld te krijgen en om een resultaatgerichte visie op te stellen voor de komende jaren. In de bijlage vindt u de kerkenvisie die met de kerken is afgestemd.

KERNBOODSCHAP

Met de kerkenvisie is de toekomst van het religieus erfgoed in kaart gebracht en waar de mogelijkheden liggen voor de samenwerking met de gemeente en andere partijen. De kerkenvisie is door het college vastgesteld met het beslispunt om de aanbevelingen over te nemen en de uitwerking met de kerken af te stemmen.

TOELICHTING

De term 'kerkenvisie' is gekozen omdat deze aansluit bij landelijke termen voor het bespreken van cultureel erfgoed. Het is belangrijk om te weten dat de kerkenvisie geen officieel document is dat door de gemeenteraad moet worden goedgekeurd. Het opstellen van deze visie heeft vooral geholpen om samen na te denken over de toekomst van de kerken in Albrandswaard.

Het nadenken over de toekomst van kerken vraagt zorgvuldigheid, omdat deze gebouwen veel voor mensen betekenen. Dit komt omdat kerken vanuit verschillende invalshoeken belangrijk zijn:

- Ze zijn een huis voor geloof en gebed.
- Ze dienen als ontmoetingsplek.
- Ze zijn herkenbare oriëntatiepunten in de buurt.
- Ze bieden een plek waar mensen gewoon kunnen 'zijn'.
- Ze hebben ook een economische waarde als vastgoed.

CONSEQUENTIES

VERVOLG

Met vriendelijke groet,
het college van de gemeente Albrandswaard,
de secretaris de burgemeester,

Tsa
Linder

[Handwritten signature]

mr. drs. Florus van der Linden drs. Jolanda de Witte

KERKEN VISIE

Albrandswaard 2025

INHOUD

5.	Hoofdstuk 1	INLEIDING
11.	Hoofdstuk 2	ONDERZOEKSMETHODE
15.	Hoofdstuk 3	FUNCTIES VAN KERKEN
25.	Hoofdstuk 4	CULTUURHISTORIE ALBRANDSWAARD
31.	Hoofdstuk 5	KERNWAARDEN GEBEDSHUIZEN ALBRANDSWAARD
33.	Hoofdstuk 6	BELEID GEMEENTE ALBRANDSWAARD
35.	Hoofdstuk 7	ONDERZOEKSRESULTATEN: TOEKOMSTVERWACHTING
39.	Hoofdstuk 8	ONDERZOEKSRESULTATEN: STERKTE-ZWAKTEANALYSE
45.	Hoofdstuk 9	CONCLUSIES & AANBEVELINGEN VOOR DE GEMEENTE ALBRANDSWAARD
51.	Hoofdstuk 10	CONCLUSIES & AANBEVELINGEN VOOR KERKEIGENAREN
55.	Hoofdstuk 11	PROGRAMMA VAN ACTIE VOOR FASE 2
	Bijlage	GEBEDSHUIZEN PASPOORTEN

VOORWOORD

Voor u ligt de Kerkenvisie van onze gemeente, een initiatief dat is geboren om gezamenlijk een duurzame strategie te ontwikkelen voor gebouwen die velen van ons dierbaar zijn. Kerkgebouwen zijn meer dan alleen architectonische structuren; ze zijn symbolen van onze rijke geschiedenis, cultuur en gemeenschapsleven. Deze plekken van bezinning, viering en ontmoeting zijn waardevol voor onze inwoners, en het is van groot belang om samen te reflecteren op hun rol en betekenis.

Onze gemeente herbergt een divers kerkenlandschap dat bijdraagt aan de identiteit van Albrandswaard. In deze visie hebben we niet alleen de architectonische en cultuurhistorische waarde van de gebouwen in kaart gebracht, maar ook de unieke stemmen en verhalen van de geloofsgemeenschappen die deze ruimtes vullen. Dit heeft geleid tot een rijk en veelzijdig overzicht dat recht doet aan de betekenis van deze gebouwen voor Albrandswaard.

De totstandkoming van deze Kerkenvisie is een resultaat van samenwerking met COUP en gesprekken met de bestuurders van de kerken. De uitwerkingen van onze bevindingen omvatten niet alleen beschrijvingen,

maar ook praktische conclusies en aanbevelingen die zeker een plek zullen krijgen in onze omgevingsplannen. We zijn ervan overtuigd dat deze samenwerking niet alleen zal bijdragen aan het behoud van onze kerkgebouwen, maar ook aan het bevorderen van het welzijn van onze inwoners en geloofsgemeenschappen.

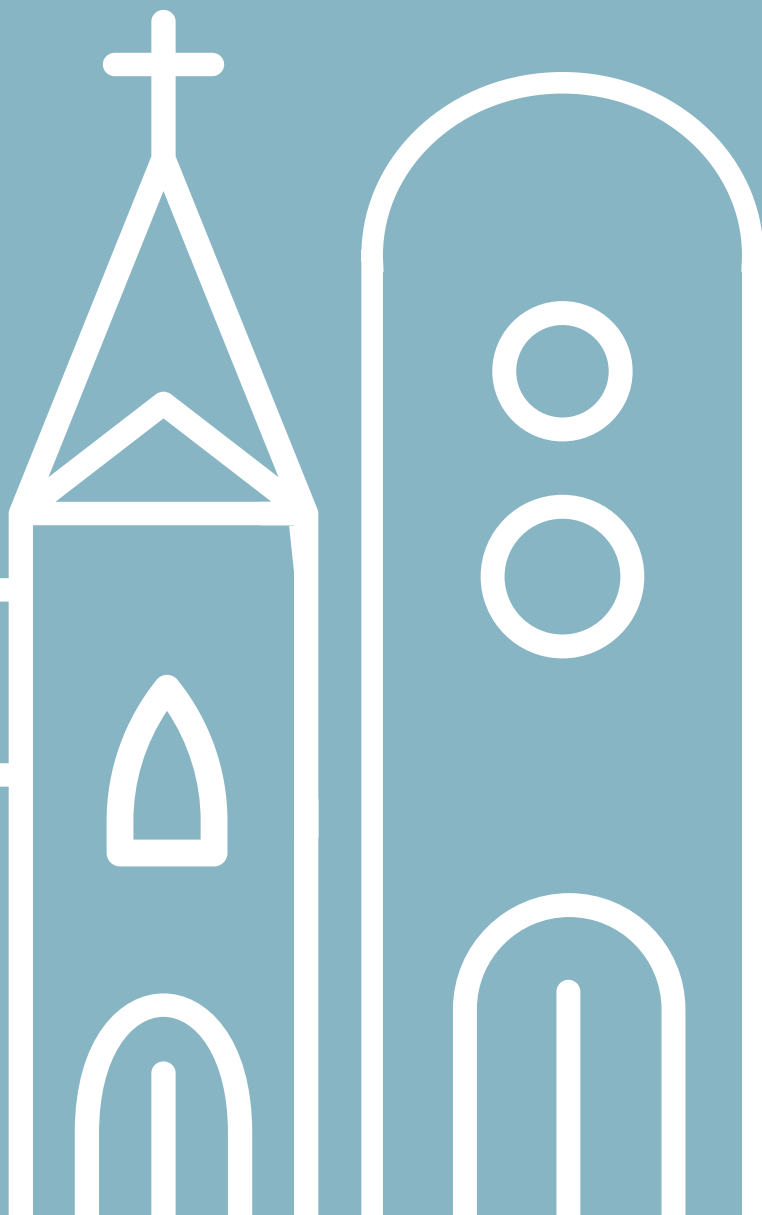
Een belangrijk resultaat van dit proces is dat de kerkeigenaren nu meer met elkaar en met de gemeente zijn verbonden. Deze nieuwe relaties creëren mogelijkheden voor structurele samenwerking, wat kan leiden tot een betere waardering van onze monumentale gebouwen en een versterking van het gemeenschapsgevoel binnen Albrandswaard. Ik wil iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan deze visie. Samen zullen we de toekomst van onze kerken en de gemeenschap verder vormgeven, met respect voor onze geschiedenis en oog voor nieuwe ontwikkelingen.

*Mieke van Ginkel,
wethouder
Cultuur en Erfgoed*

Hoofdstuk 1

INLEIDING

GELOOFSGEMEENSCHAPPEN EN GEBEDSHUIZEN IN DE GEMEENTE ALBRANDSWAARD

Ontkerkelijkheid in Nederland

De trend van ontkerkelijkheid is in een groot deel van Nederland gaande. Veel kerken zien hun ledenaantal afnemen. Voor andere kerken geldt weer dat het aantal doopleden aanzienlijk is maar het aantal bezoekers daar een schril contrast van vormt. Kerken hebben te maken met een uitdaging. Ook al is het ledenaantal niet zorgwekkend, dan zijn de uitgaven ten opzichte van de inkomsten een zorgenkindje op termijn. En dat geld is ook nodig om de gebouwen in stand te houden. Om tegen deze trend in, het religieus erfgoed te kunnen behouden, heeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) middelen beschikbaar gesteld voor het opstel-

len van kerkenvisies op gemeentelijk niveau. Het gaat hierbij niet alleen om (rijks)monumentale kerken, maar om alle gebouwen die voor de eredienst zijn gebouwd, van alle soorten gezindten. Uiteraard speelt de vraag; “We hebben toch een duidelijke scheiding van kerk en staat” een rol. Het gaat echter niet om de verschillende geloofsovertuigingen maar over de leefbaarheid. Erfgoed draagt bij aan de leefbaarheid.

Het gemeentebestuur van Albrandswaard heeft besloten om een Kerkenvisie op te stellen. Met de rijksbijdrage is COUP als onafhankelijke adviseur ingehuurd om het proces en traject van de gemeente Albrandswaard en de kerkeigenaren te begeleiden.

Het doel van de kerkenvisie

Het doel van de kerkenvisie is de ontwikkeling van een duurzaam toekomstperspectief voor het waardevolle religieuze erfgoed in de gemeente Albrandswaard. Om inzicht te krijgen in de betekenis van deze bijzondere gebouwen voor hun omgeving. Niet alleen de gebouwen zijn meegenomen in het onderzoek. Ook de organisatie en de vitaliteit van de geloofsgemeenschap die van deze gebouwen gebruik maken. Daarnaast is bekeken of gebedshuizen ook voor niet gelovigen een speciale betekenis hebben en of zij invulling geven aan de leefbaarheid. Om hier een goed beeld van te krijgen is onder begeleiding van COUP de gemeente Albrandswaard met de kerkeigenaren en betrokken stakeholders in gesprek gegaan. Hoe koesteren we gezamenlijk het religieuze erfgoed van Albrandswaard, nu en in de toekomst? De gemeente Albrandswaard wil met deze verkenning in beeld krijgen wat de opgave is en waar en op welke manier zij pro-actief kan reageren op veranderende situaties. In het kerkgebouw heb je voor een duurzame toekomst een gebruiker nodig. Die gebruiker is in eerste instantie een kerkgemeenschap. Om het gebruik van de kerk te continueren zijn geld en mensen nodig die hun handen uit de mouwen willen steken. Het doel is dat de kerkgemeenschap op weg gaat naar die duurzame toekomst. Om in het proces tot een betere exploitatie te

komen kan de gemeente een mogelijke rol invullen. Naar die verschillende rollen en taken gaan we op zoek. De volgende onderwerpen zijn besproken met de eigenaren van de gebedshuizen van Albrandswaard, cultuurhistorici, en ook andere betrokkenen;

BESPROKEN ONDERWERPEN MET DE EIGENAREN VAN DE GEBEDSHUIZEN, CULTUURHISTORICI EN ANDERE BETROKKENEN

• Hoe ziet het gebedshuizenbestand van Albrandswaard eruit?• Hoe gaat het met de bijbehorende geloofsgemeenschappen?• Hoe kijken de eigenaren naar de toekomst?• Welke rol spelen de gebedshuizen in hun wijk?• Welke gebedshuizen blijven in de toekomst hun religieuze functie behouden?	• Welke ambities hebben geloofsgemeenschappen als organisatie en met hun gebouw?• Zijn geloofsgemeenschappen actief in hun gebedshuizen met een bijbestemming? (een combinatie maken met andere functies: bijvoorbeeld cultureel of maatschappelijk).• Is het onderhoud door de eigenaar te bekostigen en kunnen de organisatiebesturen deze taak aan?	• Wat is de cultuurhistorische waarde van de gebedshuizen, individueel en in het geheel bezien?• Welke geschiedenis van Albrandswaard wordt door de gebouwen verteld?• Hoe kan een gedeeltelijk of geheel nieuwe invulling van een gebedshuis betekenisvol bijdragen aan de leefbaarheid van een wijk?

Door de gesprekken die we gehad hebben met de kerkeigenaren is een goed beeld van de kerkenopgave in Albrandswaard ontstaan. Dit legt de basis voor de aanbevelingen, waarmee de kans op een duurzaam gezamenlijk toekomstperspectief voor de gebedshuizen wordt vergroot.

Gezamenlijke ambitie

De ambitie van het Kerkenvisie-traject is om alle betrokkenen te inspireren en energie te geven om de toekomst van de gebedshuizen in Albrandswaard transparanter en kansrijker te maken. Zo kan er gewerkt worden aan het behoud van de gebedshuizen in de gemeente Albrandswaard. Het beleid op andere beleidsterreinen raakt ook de kerken. Denk aan: sociaal domein (zorg en welzijn), ruimtelijke ordening (leefbaarheid, parkeren), en economie (recreatie en toerisme). Vanuit deze verkenning is de basis gelegd voor een nauwe samenwerking tussen de gemeente Albrandswaard en de geloofsgemeenschappen. De Kerkenvisie brengt in kaart waar de mogelijkheden liggen voor deze samenwerking. Bovenal willen we in gesprek blijven. De leden van de Albrandswaardse geloofsgemeenschappen vormen een actief deel van de samenleving en dankzij het grote aantal vrijwilligers dragen zij in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid in Albrandswaard maar ook aan

het behoud van de gebedshuizen in Albrandswaard. Zoals de wethouder mevrouw van Ginkel al noemde in haar welkomstwoord van de terugkombijeenkomst: “Het belang van de kerkenvisie is het koesteren van ons erfgoed en het geven van een plaats aan erfgoed in de samenleving. Alleen daarom is het belangrijk om dit op te schrijven in de kerkenvisie.”

Door de eeuwen heen hebben kerken een centrale rol gespeeld in de gemeenschap. Ze wijzen ons de weg in wat goed en samenleven is. Het zijn plekken van bezinning waar het geloof gevierd wordt, waar ontmoeting plaatsvindt, waar gesproken en geluisterd wordt. Kerken vormen bakens in een wereld van verandering.

**“DE BASIS IS
GELEGD VOOR
EEN NAUWE
SAMENWERKING
TUSSEN DE
GEMEENTE
ALBRANDSWAARD
EN DE GELOOFS-
GEMEENSCHAPPEN”**

Hoofdstuk 2

ONDERZOEKS METHODE

FASE 1 BEVAT DE VOLGENDE STAPPEN:

-
- Gesprekken voeren met eigenaren en gebruikers met als doel kennismaken, doelstellingen van de kerkenvisie bepalen en de toekomstverwachting van de kerken in beeld krijgen.
 - Uitkomsten van de gesprekken bespreken in workshop(s) met gemeenteambtenaren met als doel om de opgave te bespreken.
 - Van elke kerk is een paspoort gemaakt.
 - Opstellen concept-rapportage en conclusies, aanbevelingen en vervolgacties bepalen op gemeentelijk niveau.
 - Terugkoppelen aan de eigenaren van de gebedshuizen en het bepalen van de gemeenschappelijke thema's.
 - Opleveren Kerkenvisie Albrandswaard

De ambitie vanuit de gemeente en COUP is om alle betrokkenen te inspireren en energie te geven om de toekomst van de kerkgebouwen in Albrandswaard transparanter en kansrijker te maken. De ervaring leert dat de afwegingsfactoren, de (werk)afspraken en de relatie tussen betrokken partijen belangrijker zijn dan de vorm waarin de kerkenvisie wordt gegoten. Een kerkenvisie leidt niet direct tot zichtbare resultaten. Het opstellen van een kerkenvisie alleen neemt al snel één tot anderhalf jaar in beslag. Juist tijdens dit opstellen begint het opbouwen van het vertrouwen, worden de onderlinge verbindingen gelegd en wordt er een begin gemaakt van het gezamenlijk kijken naar de (on)mogelijkheden. De koers wordt bepaald en de obstakels voorzichtig in kaart gebracht. Juist dat vormt de basis voor de toekomstige ontwikkelingen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed stelt bij de verstrekking van de decentrale uitkering geen eisen aan de vorm van een kerkenvisie.

Geloof is onvoorwaardelijk vertrouwen. Ieder mens zoekt naar een mens die hem het 'ja' van het bestaansrecht toekent. Het zijn uitspraken van de Joodse filosoof Martin

Buber (1878-1965). Zijn teksten spreken van ontmoeting, dialoog en vertrouwen. Alle werkelijke leven is ontmoeting. Jij en Ik. De kerkenvisie creëert een gesprekstafel tussen de eigenaren of gebruikers, de gemeente en later, de omwonenden. Centraal in het onderzoek staan kennismaken, luisteren naar elkaar en openstaan voor elkaars belangen en perspectief. Het uiteindelijke doel is om komen tot een duurzame toekomst. Het onderzoek is opgedeeld in twee fases. Fase 1 (weergegeven op linkerpagina) betreft de inventarisatie en de voorlopige conclusies, aanbevelingen en kerkenvisie, fase 2 betreft mogelijke samenwerking en doelgerichte acties ter bevordering van een positief toekomstperspectief.

In deze rapportage zijn de opbrengsten van de kerkenvisie (= fase 1) opgenomen (peildatum november 2022) met als belangrijkste onderdelen:

- een inventarisatie van alle kerken in Albrandswaard;
- een overzicht van de conclusies en aanbevelingen de kerkenopgave waar Albrandswaard voor staat;
- Doelgerichte acties voor vervolg (fase 2)

COMMUNICATIEMOMENTEN

Start

- Persbericht
- Oproep via Facebook
- Uitnodiging naar alle kerkeigenaren

Bijeenkomsten

vanaf maart 2022

- 1 op 1 gesprekken met alle kerkeigenaren
- 1 op 1 gesprekken met geïnteresseerden die zich aangemeld hadden via krant of facebook
- Terugkombijeenkomst om de “oogst” en verwachtingen te bespreken
- Thema-avond over duurzaamheid in samenwerking met Barendrecht en Ridderkerk
- Overleg met wethouder januari '23

Thema-avonden

- Dinsdagavond 22 november 2022 heeft de eerste thema-avond in de kerk van Carnisse Haven te Barendrecht plaatsgevonden. Dit was een informatieve avond over het verduurzamen van gebedshuizen. Alle gebedshuizen in Barendrecht, Ridderkerk en Albrandswaard waren uitgenodigd.

- Sprekers van Zakelijk Energieloket, Dorp Stad en Land, Aan-jager herbestemming erfgoed Provincie Zuid-Holland en Zet Duurzaam Stappen kwamen met zeer innovatieve oplossingen en denkwijze.
- Uit de gesprekken voor de kerkenvisie is naar voren gekomen om meer actuele thema-avonden te organiseren.

KIJK HIER!

[www.albrandswaard.nl/
direct-regelen/wonen-
leefomgeving-verbouwen/](http://www.albrandswaard.nl/direct-regelen/wonen-leefomgeving-verbouwen/)

ONZE AANPAK

FASE 1: INVENTARISEREN

FASE 1b: ANALYSEREN & RAPPORTEREN

STOPLICHTRAPPORTAGE

KERKENVISIE

FASE 2: SAMENWERKEN

TOEKOMSTPERSPECTIEF CREËREN

Hoofdstuk 3

FUNCTIES VAN KERKEN

**“Continuïteit waarborgen.
Van het verleden en het heden.
Zoals de verschillende
lagen in het kerkgebouw”**

De gemeente Albrandswaard telt 7 gebouwen die “als gebedshuis gebouwd zijn en als zodanig nog herkenbaar zijn” (definitie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor het vaststellen van een overzicht van gebedshuizen, dat als basis dient voor het opstellen van een Kerkenvisie).

Van de 7 kerken zijn er 6 die worden gebruikt door een religieuze gemeenschap: voor de eredienst of voor gemeenschapsactiviteiten en vergaderingen. 1 kerk is in transitie. Er bestaan plannen om in De Haven woningen te realiseren. Het naastgelegen zalencentrum blijft in

gebruik voor kerkelijke activiteiten van de protestantse gemeente. De diensten worden gehouden in de Dorpskerk te Poortugaal. Als we naar de ligging kijken van de kerken valt op dat beide dorpskerken niet in de twee dorpskernen staan. De Groene Kruisweg snijdt de makkelijke toegang voor een groot deel van het dorp af. Het gebruik van de verenigingsgebouwen is dus geen luxe maar ook noodzaak gebleken. De Dorpskerk Rhoon en de Maranathakerk zijn bestuurlijk gefuseerd. In beide kerkgebouwen worden diensten gehouden. De Dorpskerk maakt daarnaast gebruik van faciliteiten van de Maranathakerk.

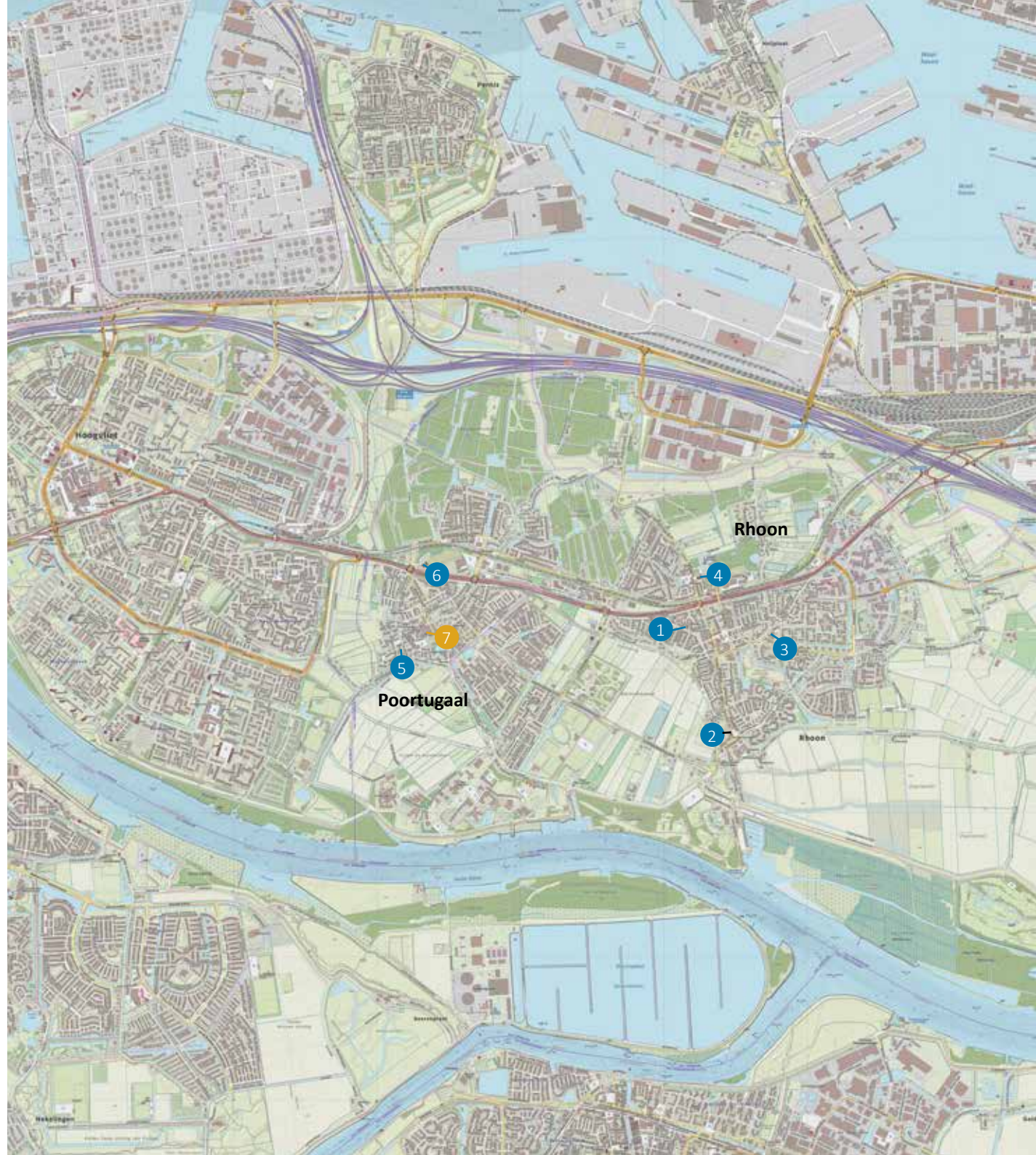
● Religieus gebruik

● Herbestemd

● In transitie

GEBRUIKSSTATUS

- 1 't Centrum
- 2 Heilige Willibordus
- 3 Maranathakerk
- 4 Dorpskerk Rhoon
- 5 Gereformeerde Gemeente
- 6 Dorpskerk Poortugaal
- 7 De Haven

Denominaties

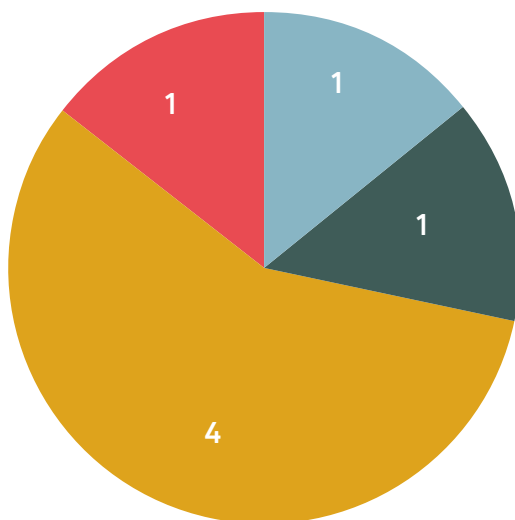
Binnen de gemeente Albrandswaard zijn er drie nominaties aanwezig. De PKN met 4 gebouwen, de Gereformeerde Gemeente met een gebouw en de Rooms-Katholieke kerk met een gebouw. Een kerk is in transitie en heeft plannen voor woningbouw.

Monumentale status en bouwperiode

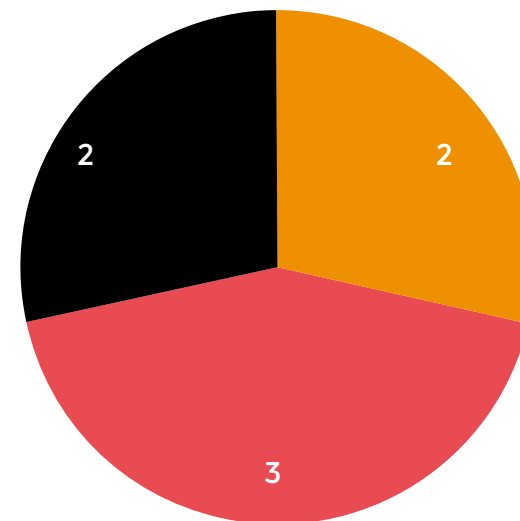
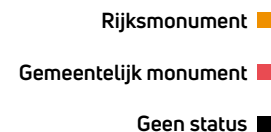
Van de 7 kerken die in het onderzoek zijn betrokken hebben er twee de status van rijksmonument. Het gaat om de twee dorpskerken in Rhoon en Poortugaal. De Haven en de Gere-

formeerde Gemeente en de Heilige Willibrordus hebben de status van gemeentelijk monument. Zoals we terug zullen lezen in het cultuurhistorische hoofdstuk is het opvallend dat de hele Nederlandse kerkgeschiedenis terug te vinden is in de kerkencollectie van Albrandswaard. Naast de monumentale status kunnen we vaststellen dat de overige gebouwen ook bijdragen aan de verhaallijnen in de geschiedenis en dus waardevol zijn. Lees hier meer over bij de kernwaarden van de kerken van Albrandswaard.

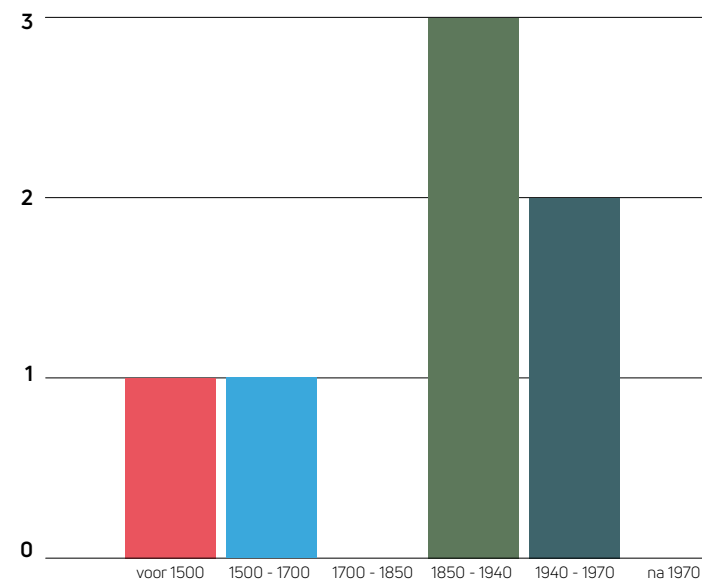
DENOMINATIES

MONUMENTALE STATUS

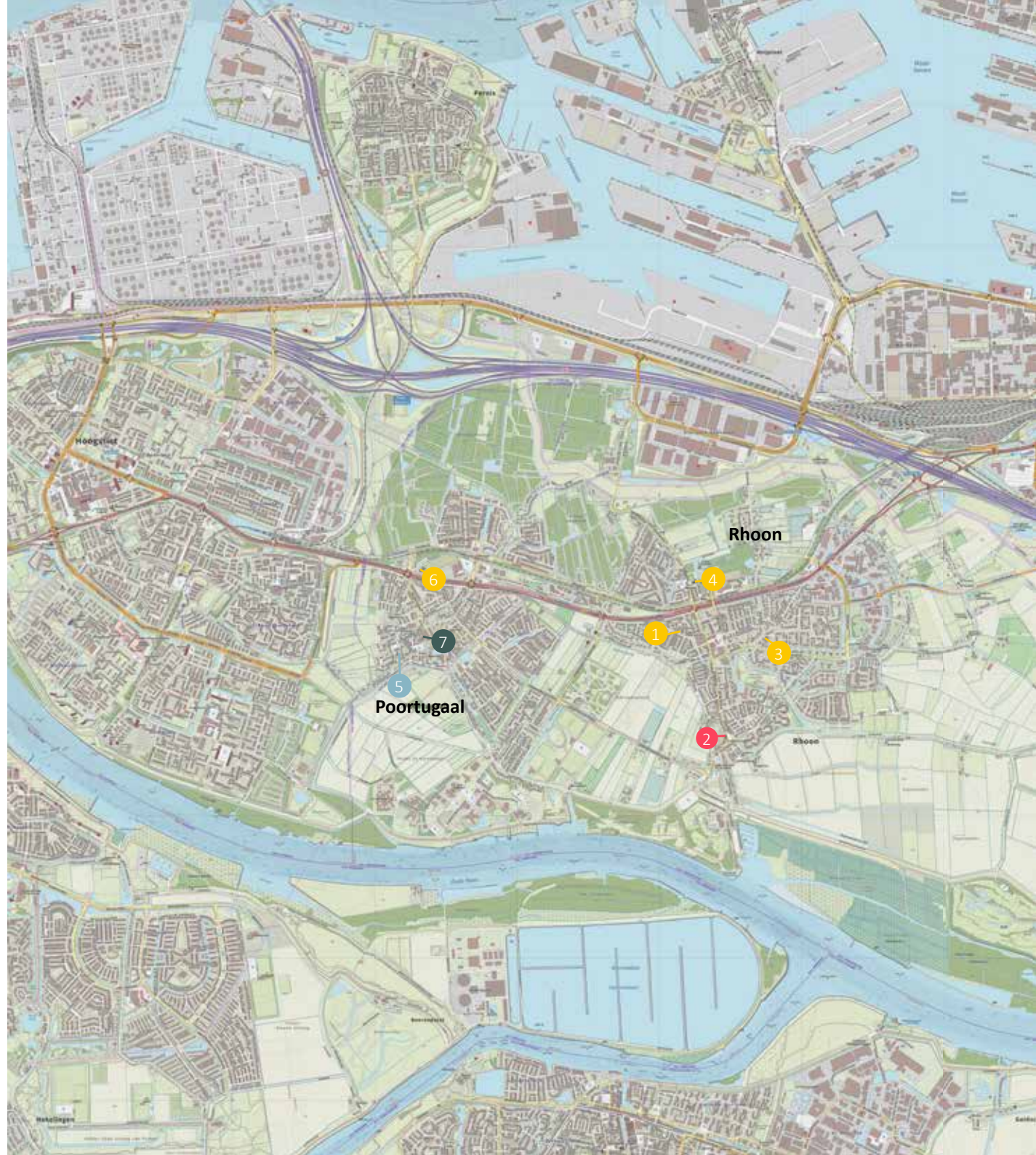
BOUWPERIODE

- Rooms-katholieke kerk (RKK)
- Protestantse Kerk in Nederland (PKN)
- Gereformeerde Gemeente
- Herbestemd / leegstaand / in transitie

DENOMINATIES

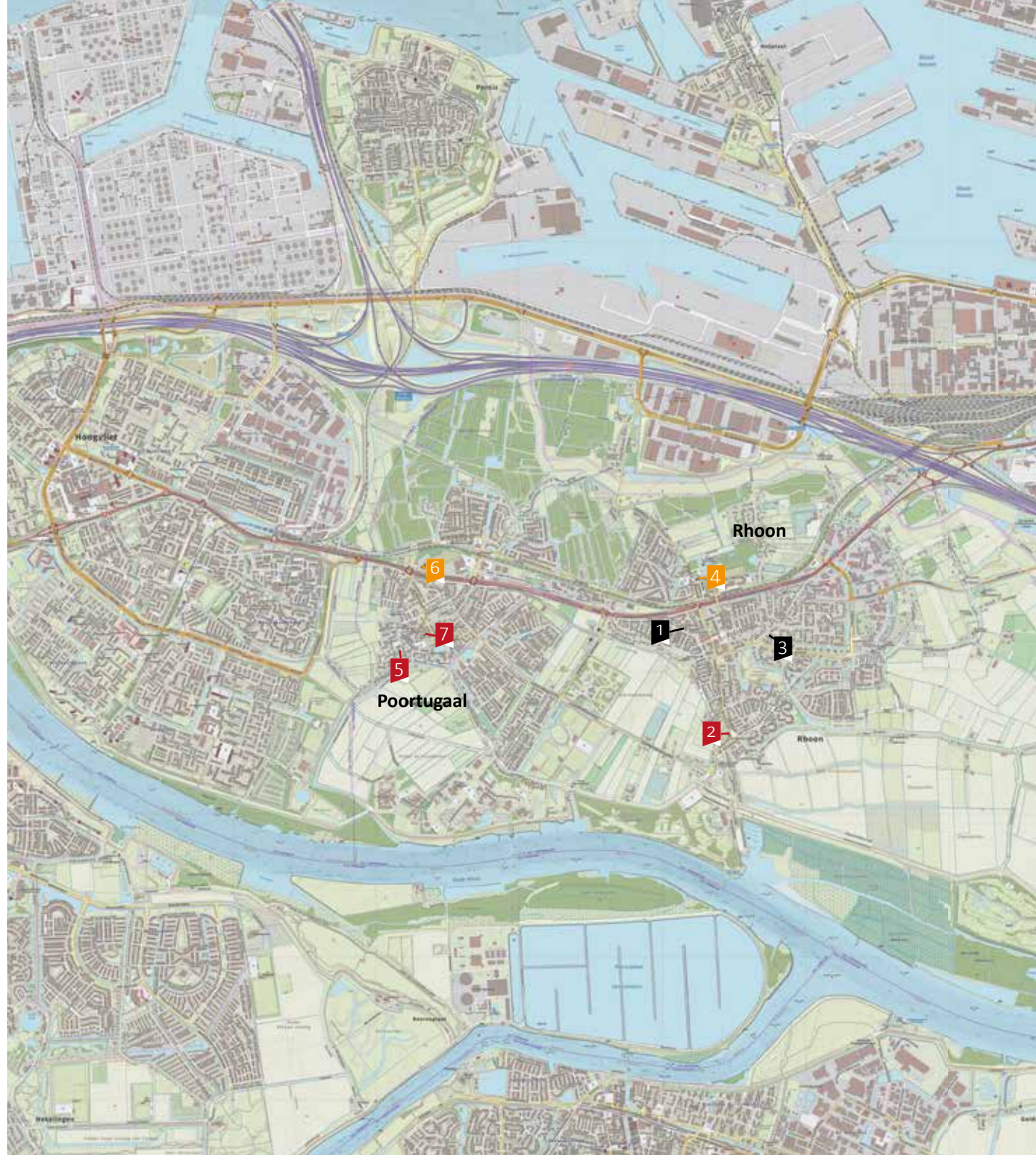
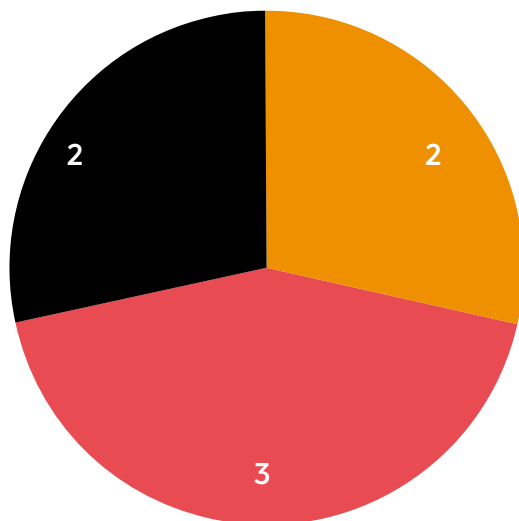
- 1 't Centrum
- 2 Heilige Willibordus
- 3 Maranathakerk
- 4 Dorpskerk Rhoon
- 5 Gereformeerde Gemeente
- 6 Dorpskerk Poortugaal
- 7 De Haven

- Rijksmonument
- Gemeentelijk monument
- Geen bescherming

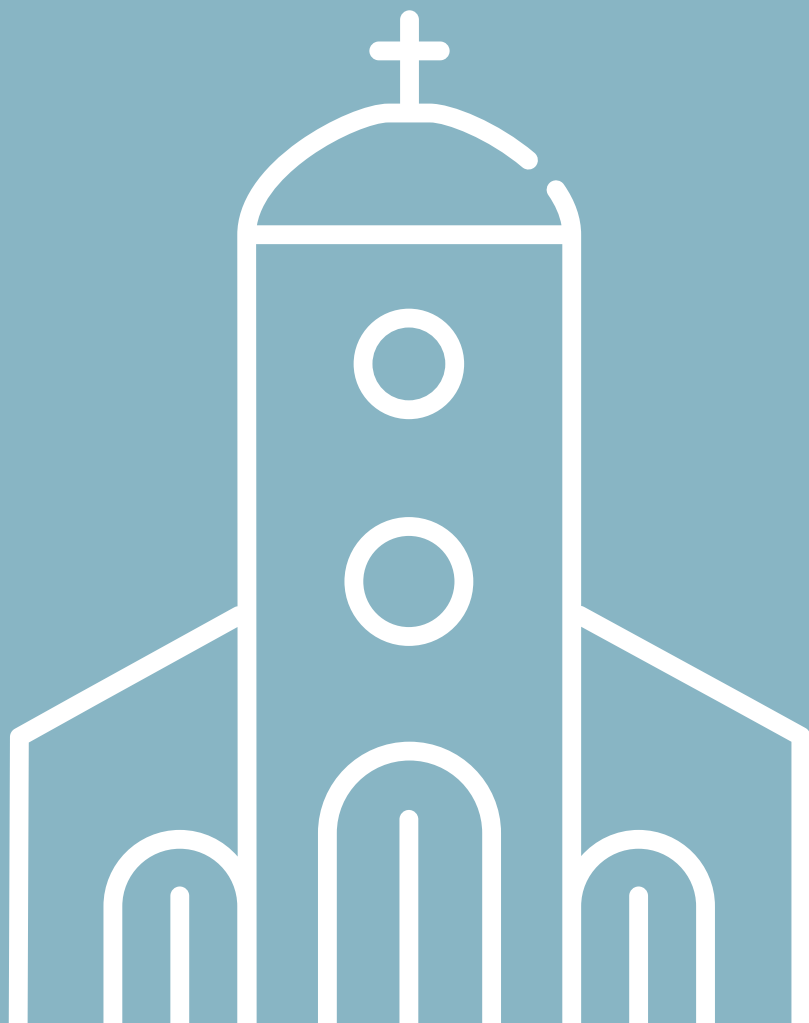
BESCHERMING

- 1 't Centrum
- 2 Heilige Willibordus
- 3 Maranathakerk
- 4 Dorpskerk Rhoo
- 5 Gereformeerde Gemeente
- 6 Dorpskerk Poortugaal
- 7 De Haven

Hoofdstuk 4

CULTUURHISTORIE ALBRANDSWAARD

Albrandswaard

In 1985 werden de zelfstandige gemeenten Rhoon en Poortugaal samengevoegd tot de nieuwe gemeente Albrandswaard. De nieuwe gemeente werd niet genoemd naar de twee gemeenten met een rijke historie, Rhoon en Poortugaal maar naar een onbekende polder die tussen die twee oude gemeenten lag. Rhoon had een kasteel en was een fameuze hoge heerlijkheid geweest. De historie van Poortugaal ging volgens opgravingen zelfs terug tot de Romeinse tijd. Maar ook Albrandswaard was eeuwenlang een hoge heerlijkheid en vormde tot 1841 een zelfstandige gemeente. Albrandswaard was dus een heerlijkheid met een even oude en eerbiedwaardige geschiedenis als Rhoon. De heren van Albrandswaard woonden echter niet in hun heerlijkheid, waar dan ook geen kasteel stond, maar in Breda of Den Haag. Daardoor leefde Albrandswaard niet zo sterk in de herinnering voort als Rhoon of Poortugaal.

De geschiedenis van het dorp Rhoon begint in 1199 toen Biggo van Duyveland een zandplaat in de Oude Maas als leengoed ter beschikking kreeg. Van Duyveland liet deze plaat indijken waardoor een stukje land werd beschermd tegen het rivierwa-

ter. Van Duyveland liet een kasteel bouwen dat bij de Elizabethsvloed van 1421 werd verwoest en daarna herbouwd. Na deze vloed zijn ook de kerk en het Wapen van Rhoon (vroeger genaamd het Huis te Pendrecht) gebouwd. Deze gebouwen markeerden het centrum van Rhoon. Men kan niet spreken over een dorpskom, omdat het dorp zich uitstreckte over de Oude Zeedijk.

De inwoners van Rhoon werkten als landbouwers in de polders die rond het dorp werden bedijkt. Het dorp ontwikkelde zich een geleidelijke wijze. De landbouw, tuinbouw en veeteelt vormden de voornaamste bestaansbronnen van de bevolking. Mede als gevolg van de mechanisatie in de agrarische sector weken veel inwoners in de dertiger jaren van de vorige eeuw uit naar het haven- en bouwbedrijf te Rotterdam. Later vond ook menigeen werk in de petrochemische industrie in het Botlek- en Europoortgebied. Na de Tweede Wereldoorlog is Rhoon sterk uitgebreid. Wijk na wijk verscheen en het inwoneraantal is navenant gegroeid. Een van de jongste uitbreidingen is de wijk Portland.

Het gebied van het huidige Poortugaal werd al bewoond in de vijfde en vierde eeuw vóór Christus. Romeinen probeerden zich in de tweede

eeuw na Christus op dezelfde plek te vestigen, maar vertrokken al het in het midden van de derde eeuw. Het duurde tot omstreeks de negende eeuw alvorens de mens zich opnieuw in Poortugaal vestigde.

Rond 1170 begonnen de bewoners van Poortugaal zichzelf te beschermen tegen de rivier door dijken aan te leggen. Er ontstond een ringpolder. Het centrum van deze polder werd in eerste instantie gevormd door een houten huis, een houten toren en een houten kerkje. Zij vormden daarmee het dorp Poortugaal. De houten kerk is in het begin van de dertiende eeuw vervangen door een bakstenen kerk. Omdat de kerk de hofkerk was van de adellijke heer die niet in het dorp woonde, kreeg de kerk zijn uitzonderlijke ligging buiten het dorp.

In het begin van de veertiende eeuw werd kasteel Valckesteyn gebouwd. Het kasteel had een belangrijke militaire waarde en was bovendien een gevangenis. In de negentiende eeuw is het kasteel gesloopt.

Net als Rhoon groeide Poortugaal gestaag in de loop van de eeuwen. Bestond het dorp eerst uit boerderijen die rond een cirkelvormig stuk grasland lagen, later werd die centrale ruimte volgebouwd. Door de inpoldering van IJsselmonde was

er voldoende grasland buiten het dorp beschikbaar. Na de Tweede Wereldoorlog kende Poortugaal een enorme groei. Hoogvliet werd deels op Poortugaals grondgebied verder uitgebreid. Bij de gemeentelijke herindeling waarbij Rhoon en Poortugaal werden samengevoegd, zijn de grenzen opnieuw getrokken en zijn verschillende wijken toegevoegd aan het grondgebied van Rotterdam.

Kerken en geloof in Albrandswaard
In 1199 bouwde Biggo van Duyveland in Rhoon een motte en een kerk die In 1218 gewijd werd aan de Heilige Willibrordus. In de 14e en 15e eeuw waren er diverse overstromingen. De bekendste daarvan is de Sint-Elisabethsvloed. Een kleine tien jaar na de vloed bouwde de toenmalige Heer van Rhoon, een kasteel en het koor van een kerk. Ook zou er een toren met een klok komen.

De Heer van Rhoon ging niet mee met de reformatie. De officiële godsdienst van Rhoon bleef dus de rooms-katholieke. Zo rond 1577 was de scheiding tussen de rooms-katholieke en protestantse eredienst wel een feit. De kerkzaal in het kasteel werd gebruikt voor de godsdienst oefeningen van de rooms-katholieken. De protestanten gingen ‘kerken’ in de Dorpskerk.

Al in 1250 is er sprake van een ‘pa-

rochie van de dorpskerk van Poortugaal’. Tot aan de Hervorming was de kerk een rooms-katholieke kerk, gewijd aan Maria. In 1581 wordt de eerste predikant genoemd en sindsdien is het een protestantse kerk. De Nederlands Hervormde Kerk aan de Kerkstraat is het oudste gebouw in Poortugaal. Opvallend is dat die kerk niet in het centrum van het dorp ligt. Aan het eind van de 12e eeuw was het eiland IJsselmonde een gebied dat regelmatig onderliep bij hoog water. Zoals boven beschreven bepaalde de Heer van Putten met de bedijkingen en bouwactiviteiten de uiteindelijke plaats van de kerk van Poortugaal. Bij de bouw van kasteel ‘Valckesteyn’ bleef de kerk eenzaam in het landschap achter. Het dorp Poortugaal ontstond ongeveer op de plaats van de Dorpsstraat. Er woonden mensen zonder eigen landbezit, die geen geld hadden om zelf een kerk te bouwen en hun kerk was dus de “hofkerk” van de Heren van Putten

De twee dorpskerken van Rhoon en Poortugaal zijn de twee oudste kerken van de huidige gemeente Albrandswaard. Ze zijn beide vóór de reformatie gebouwd en waren dus van oorsprong rooms-katholiek. Het rooms-katholieke geloof was in de middeleeuwen het dominante

geloof in Europa maar in de loop van de tijd waren binnen de kerk allerlei misstanden zoals de corruptie van de geestelijkheid ontstaan. Naast kritiek op het functioneren van de kerk waren ook het Humanisme, de uitvinding van de boekdrukkunst, staatsvorming en de uitbraken van de pest aanleiding voor hervormingen. Het schisma in het westerse christendom werd vanaf 1517 ingezet door Johannes Calvijn en Maarten Luther.

De voormalige katholieke kerken werden na de Reformatie eigendom van wat toen nog de gereformeerde kerk genoemd werd. Die naam veranderde in 1816 in ‘Nederlandse hervormde Kerk’.

Tot 1834 was het betrekkelijk rustig op het gebied van het geloof in Nederland. De Afscheiding van 1834 is de aanduiding voor een kerkelijke beweging die uiteindelijk heeft geleid tot zelfstandige gereformeerde kerken naast de Nederlandse Hervormde Kerk. De Afscheiding van 1834 heeft, hoewel klein begonnen, grote invloed gehad op de vorming van de gereformeerde gezindte binnen de moderne Nederlandse samenleving. Op 29 januari 1887 volgde een tweede scheuring, die van de ‘Doleantie’. De gemeenten die hun oorsprong vonden in de Afscheiding en Doleantie verenigden zich in 1892 in de

Gereformeerde Kerken in Nederland. Omdat na de reformatie de middeleeuwse kerken in de gemeente Albrandswaard werden gebruikt door de hervormde kerk was er voor de protestanten in de dorpen Rhoon en Poortugaal geen directe noodzaak om nieuwe kerken te bouwen. Door de afsplitsingen in de 19e eeuw ontstond bij de nieuw ontstane kerkelijke gemeenten de behoefte om eigen kerken te bouwen.

Rond 1850 scheidde een aantal leden zich af van de Hervormde Kerk te Rhoon. Zij sloten zich aan bij de Christelijk Gereformeerde Gemeente in Pernis. Op 30 april 1873 werd de kerk van Rhoon zelfstandig. Het was een kerk van de 'afscheiding' Aan de Rijdsdijk werd in 1873 een nieuwe kerk in gebruik genomen die heeft dienstgedaan tot december 1961. Als vervanging werd toen de Maranathakerk aan de Kleidijk gebouwd. In de gemeente Albrandswaard zijn geen, in de 19e eeuw gebouwde protestantse kerken bewaard gebleven. Het enige 19e-eeuwse kerkgebouw in de gemeente is de katholieke Willibrordus aan de Dorpsdijk in Rhoon. De oorspronkelijke Willibrordus, de huidige Dorpskerk, was na de reformatie in gebruik genomen door de protestanten. Nadat de katholieken

rond het midden van de 19e eeuw hun geloof weer openlijk mochten belijden bouwden ze in 1858 een nieuwe kerk ter vervanging van de schuilkerk. In 1894 werd deze kerk weer vervangen door de nog bestaande kerk aan de Dorpsdijk.

Na de Afscheiding vonden nog meer afsplitsingen plaats, vooral door meer orthodoxe groepen. De nieuwe groepen werden vaak later weer samengevoegd met andere afgesplitste groepen, zoals de protestantse kerken met de naam Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika.

Pas gedurende het interbellum werden in Rhoon en Poortugaal weer bouwactiviteiten op kerkelijk gebied ondernomen. In 1930 werd aan de Emmastraat in Poortugaal een kerk gebouwd voor de Gereformeerde kerk in Poortugaal. De Gereformeerde Kerk te Poortugaal werd 1888 als 'Nederduitse Gereformeerde Kerk (doleerende)' geïnstitueerd. Voor gebouw de Haven werd door de gereformeerden gebruik gemaakt van een kerk aan de Achterweg, dat werd later gebruikt als Trefcentrum 'De Kapel'. Dit gebouw is enkele jaren geleden getransformeerd tot woning. Na het samengaan van de hervormden en gereformeerden in Rhoon werd De Haven buiten gebruik

gesteld en wordt gezamenlijk gekerkt in de Dorpskerk.

Een meer orthodoxe groepering, de gereformeerde gemeenten in Nederland en Noord-Amerika bouwde in 1935 een kerk aan de Achterweg in Poortugaal. Deze geloofsrichting heeft de kerk nog steeds in gebruik. De twee bovengenoemde kerken zijn de enige twee die tussen de twee wereldoorlogen werden gebouwd in Albrandswaard.

Na de Tweede Wereldoorlog, tijdens de wederopbouwperiode werden in Albrandswaard nieuwe kerken gebouwd. Enerzijds omdat in de toen gebouwde nieuwbouwwijken kerken en bijeenkomstruimtes nodig waren voor de verschillende geloofsrichtingen in de nieuwe wijken. Een van de gebouwen in een uitbreidingswijk is het gebouw 't Centrum' uit 1958 en gebouwd voor de Nederlandse Hervormde kerk. Anderzijds werden in delfde periode ook kerken gebouwd omdat de groepen gelovigen groter werden en de oudere kerken niet meer voldeden. Een nog bestaand voorbeeld daarvan is de Maranathakerk uit 1961 in Rhoon die gebouwd werd ter vervanging van de gereformeerde kerk uit 1871.

Al tijdens de Tweede Wereldoorlog is een eerste begin van interkerkelijke contacten ontstaan. Men wilde

op bijeenkomsten predikanten van verschillende richtingen laten spreken om zo de eenheid te bevorderen. Uiteindelijk kwam in mei 2004 de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) tot stand. Alle onderdelen van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken en de Lutherse Kerk vormen nu zelfstandige onderdelen van de PKN. In Albrandswaard behoren 5 kerken tot de PKN. De katholieke kerk van Rhoon is onderdeel van de Parochie HH. Nicolaas Piek en Gezellen. Deze parochie heeft verder kerken in Brielle, Hellevootsluis, Hoogvliet, Rozenburg en Spijkenisse.

Bronnen:

- <https://gereformeerdekerken.info/2019/03/15/gereformeerde-kerk-poortugaal-dicht/>
- <https://www.oudheidkamerrhoonpoortugaal.nl/category/albrandswaard/>
- <https://www.pgpoortugaal.nl/index.php/gebouwen/dorpskerk/geschiedenis/231-geschiedenis-van-het-gebouw-aan-de-achterweg>
- <https://www.albrandswaard.nl>
- Stadsarchief Rotterdam - beeldbank (SAA)

Hoofdstuk 5

KERNWAARDEN GEBEDSHUIZEN ALBRANDSWAARD

MIDDELEEUWSE KERK
Dorpskerk Poortugaal,
Dorpskerk Rhooon

REFORMATIE
Dorpskerk Poortugaal,
Dorpskerk Rhooon

EMANCIPATIE
VAN DE KATHOLIEKEN
Heilige Willibrorduskerk

AFSPLOTSINGEN
Gereformeerde gemeente,
Gereformeerde kerk/ de Haven

WEDEROPBOUW
Maranathakerk,
't Centrum

De kernwaarden voor de gebedshuizen in de gemeente Albrandswaard kunnen als volgt worden samengevat:

Albrandswaard heeft een beperkt aantal kerken die gebouwd zijn voor 1850. Alleen al door de beperkte aantallen zijn de twee oudere kerken belangrijk in de geschiedenis van de gemeente en vertegenwoordigen een belangrijke kernwaarde. De oudste twee kerken in Albrandswaard zijn door hun ouderdom zeer belangrijke monumenten in de gemeente.

De enige 19e-eeuwse kerk in de gemeente is de katholieke Willibrorduskerk die een belangrijke kernwaarde is van de katholieke aanwezigheid in de gemeente. Albrandswaard kent twee kerken die gebouwd zijn tijdens het interbellum. De kerken zijn gebouwd door gereformeerde kerkgemeenten, naast de hervormde kerken belangrijke gemeenschappen. De gebouwen

hebben een karakteristieke stijl voor die periode. Zowel de architectuur van de gebouwen als de geloofsachtergrond zijn kernwaarden in de gemeente. De twee na de Tweede Wereldoorlog gebouwde kerkelijke gebouwen vertegenwoordigen de wederopbouwperiode in Albrandswaard. Het grootste gebouw, de Maranathakerk is nog in vrijwel oorspronkelijke staat en is een kernwaarde voor de kerkbouw in de naoorlogse periode in de gemeente. Het andere gebouw, 't Centrum' in Rhooon is door de aanpassingen van minder waarde dan de Maranathakerk.

Met andere woorden; de verhaallijn van de kerkgeschiedenis van Nederland is terug te lezen in de kerken van Albrandswaard. De kerkgebouwen van Albrandswaard zijn representatief voor kenmerkende bouwperiode en bouwstijlen. Daardoor zijn ze allemaal van groot historisch belang.

Hoofdstuk 6

BELEID

GEMEENTE

ALBRANDSWAARD

De gemeente Albrandswaard heeft haar erfgoedbeleid vastgelegd in de 'Monumentenverordening Albrandswaard' en de nota 'Monumentenbeleid gemeente Albrandswaard'. De gemeente Albrandswaard kent geen subsidie voor de instandhouding (restauratie en onderhoud) van haar gemeentelijke monumenten. De wens voor een dergelijke regeling is bekend, maar momenteel zijn hiervoor geen financiële mogelijkheden. Wel biedt de gemeente eigenaren van gemeentelijke monumenten een laagrentende lening aan voor de uitvoering van instandhoudingswerkzaamheden. Op andere terreinen is er echter geen beleid waarbij religieus erfgoed een rol speelt. Daarom kan per saldo geconcludeerd worden dat het meeste beleid tot nu toe vanuit het erfgoed is ingestoken. Er is dus zeker nog geen sprake van integraal beleid waarbij de verschillende facetten samenkomen, zoals leefbaarheid, sociaal domein en economie. Vanuit de Omgevingswet is het van belang integraliteit te bevorderen en nieuw (ruimtelijk) beleid te funderen op bevolkingsparticipatie. Deze kerkenvisie hoopt in ieder geval haar steentje bij te dragen aan de verbinding van religieus erfgoed met andere beleidsdomeinen.

Instandhouding gebedshuizen

In de Erfgoedwet (2016) is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. Ook is in de wet vastgelegd dat eigenaren een plicht hebben om hun monument in stand te houden. Gemeenten zien hierop toe. Er kan voor de instandhouding van rijksmonumenten subsidie bij de rijksoverheid worden aangevraagd. Indien er sprake is van een restauratie van een rijksmonument, kan daarvoor subsidie worden aangevraagd bij de Provincie Zuid Holland.

Bij- en herbestemming gebedshuizen

Voor zowel rijksmonumentale gebedshuizen als voor cultuurhistorisch van belang zijnde gebedshuizen kan een beroep worden gedaan op de subsidieregeling van het Rijk stimulerende herbestemming monumenten. Op basis van deze regeling kan 70% subsidie worden aangevraagd voor een haalbaarheidsonderzoek voor de bij- en herbestemming van een kerkgebouw (en van andere monumenten). Deze regeling staat ook open voor een subsidie ten behoeve van een duurzaamheidsonderzoek.

Hoofdstuk 7

ONDERZOEKS RESULTATEN: TOEKOMST- VERWACHTING

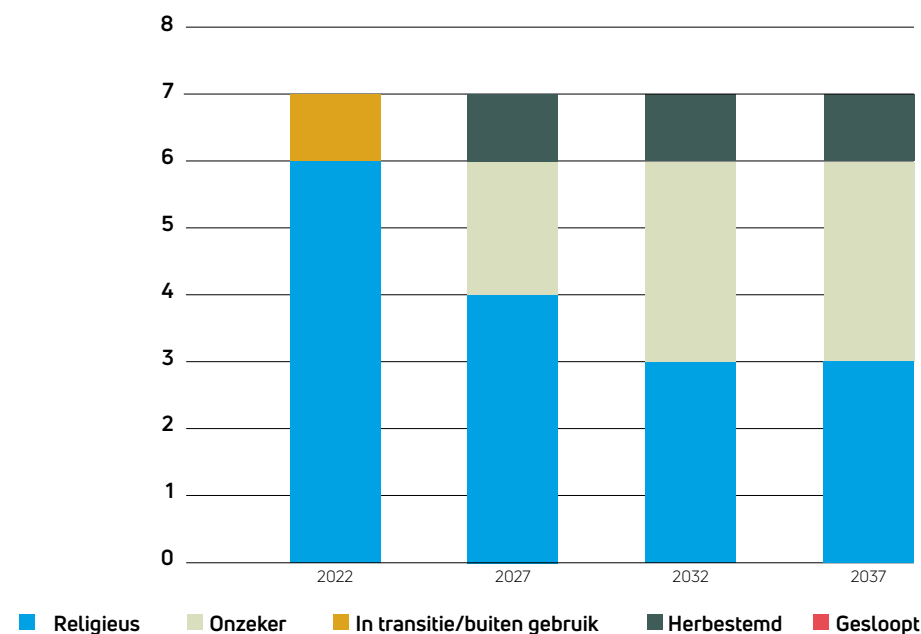

Dit hoofdstuk gaat in op de uitkomsten van de gesprekken met de kerkeigenaren op locatie. De gemeente Albrandswaard en COUP hebben gezamenlijk de gesprekken met de gebedshuiseigenaren gevoerd.

Er is gesproken over sterktes en zwaktes wat betreft de organisatie, het aantal leden, vrijwilligers en de

activiteiten, de maatschappelijke rol, onderlinge samenwerking, de staat van het gebouw, duurzaamheid, de financiële situatie en tot slot het toekomstperspectief en hulpvragen. Het waren stuk voor stuk waardevolle gesprekken. Tijdens de gesprekken is de basis gelegd voor doelgerichte acties voor de kerken en de gemeente Albrandswaard.

TOEKOMST VERWACHTING GEBRUIK GEBEDSHUIZEN

Urgentie om actie te ondernemen?

De kerkenvisie heeft bijgedragen aan het ook gezamenlijk nadenken over de toekomst. Nadenken over de toekomst van gebedshuizen verdient zorgvuldigheid. De gebouwen liggen mensen na aan het hart. Dat komt onder andere omdat mensen de gebouwen vanuit allerlei perspectieven van belang vinden:

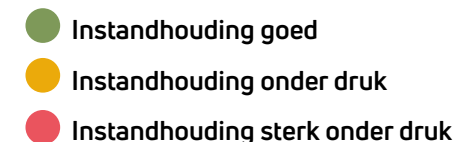
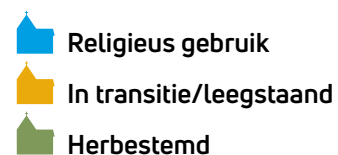
- als huis van het Woord & gebed
- als plaats van samenkomst
- als baken in de buurt
- als plek van 'zijn'
- economisch/ als vastgoed object

Bron: Kerkenvisies feiten en inzichten, programma Toekomst Religieus Erfgoed.

Hoe urgent het is om actie te ondernemen hangt samen met de cultuur-historische en maatschappelijke waarde van het kerkgebouw. Hoe hoger deze waarden, hoe hoger het algemeen belang om het kerkgebouw te behouden en hoe hoger de urgentie om langdurige leegstand tegen te gaan. Maar ook de bovengenoemde perspectief/woorden wegen mee. In de tabel/ bolletjesschema is aangegeven welke gebedshuizen, al dan

niet in religieus gebruik of herbestemd, zich in de risicozone bevinden (rood), onzeker zijn de komende jaren (oranje) of dat op middellange termijn (15 jaar) alles goed gaat (groen).

Er zijn dus geen kerken die op korte termijn bedreigd worden. Sterker nog er zijn heel veel groene bollen. Alleen de Heilige Willibrordus geeft aan zich op de middellange termijn zorgen te maken over de toekomst. Wat we wel zien is dat de gebouwen praktischer ingericht moeten worden en afgestemd op een breder gebruik. Gebeurt dit niet dan zullen de mogelijkheden te beperkt worden en komt de gemeenschap van kerken voor grotere uitdagingen te staan. De kerken hebben een stabiel en soms zelfs relatief jong ledenbestand, veelal met een gezonde financiële basis. De energiecrisis en de veranderingen na de corona-periode zorgen er echter wel voor dat er vanuit een ander perspectief naar de toekomst gekeken moet worden.

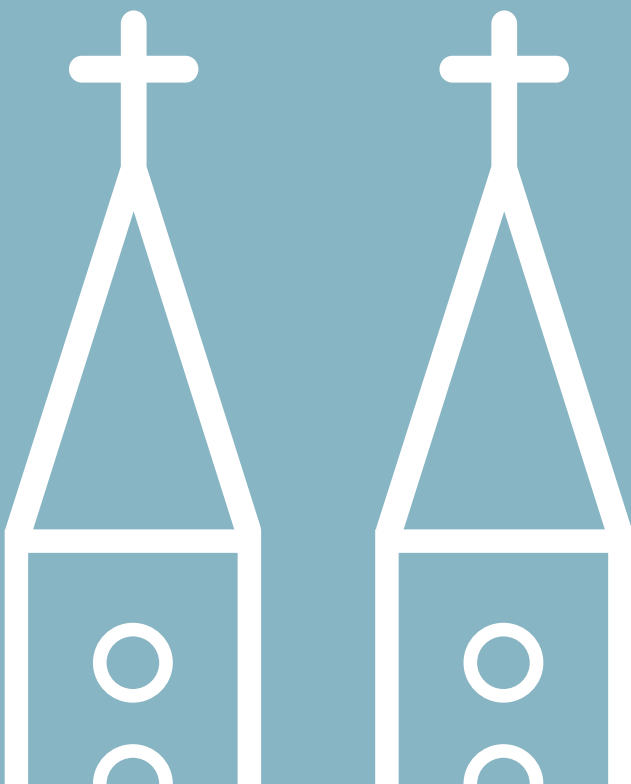

		GEBOUW				
		Huidige functie	2022	2027	2032	2037
1	't Centrum					
2	Heilige Willibrordus					
3	Maranatkerk					
4	Dorpskerk Rhoon					
5	Gereformeerde Gemeente					
6	Dorpskerk Poortugaal					
7	De Haven					

		GEMEENSCHAP				
		Huidige functie	2022	2027	2032	2037
1	't Centrum					
2	Heilige Willibrordus					
3	Maranatkerk					
4	Dorpskerk Rhoon					
5	Gereformeerde Gemeente					
6	Dorpskerk Poortugaal					
7	De Haven					

Hoofdstuk 8

ONDERZOEKS RESULTATEN: STERKTE- ZWAKTEANALYSE

Op basis van de gesprekken met de kerkeigenaren, de uitslag van de terugkom-bijeenkomst en de workshop met medewerkers van de gemeente Albrandswaard is de volgende sterkte-zwakteanalyse opgesteld. Deze analyse helpt ons bij het zoeken naar mogelijke samenwerkingen, kansen voor de kerken om hun positie binnen de wijk meer invulling te geven en om aan te geven dat er raakvlakken zijn. We noemen ze ook wel onze valkuilen en onze ruggengraat. Dat sterke gedeelte is het DNA van de positie van de gebedshuizen

in Albrandswaard. De bijdrage aan de sociale cohesie, de schoonheid van de gebouwen en de betekenis voor de leefbaarheid van Albrandswaard. Soms als startpunt voor het aanpakken van een wijk, soms als herinnering aan vakmanschap en andere bouwstijlen, maar altijd als verbinder, plek van samenkomst, schuilplaats en hotspot voor heel veel sociaal maatschappelijk werk. Een volledig ingerichte infrastructuur waar mensen die hulp nodig hebben altijd terecht kunnen. Hoe houden we dit netwerk op peil, met de gebouwen als bakens voor de buurt.

KERKEIGENAREN

STERKTE

- Samenwerking tussen bepaalde kerken
- Kerkgebouwen in gebruik als cultureel centrum
- Een deel van de kerken wordt reeds multifunctioneel ingezet
- De bereidbaarheid om samen te komen binnen het kerkvisie-traject, is een goeie stap in de samenwerking tussen gemeente en kerkeigenaren
- De kerken bieden troost en vastigheid in tijden van onzekerheid
- Sterke betrokkenheid van vrijwilligers en leden
- Emotionele verbinding door de rijke geschiedenis
- Eigendom en zeggenschap over de kerkgebouwen ligt nog altijd bij de kerkeigenaren
- Door samenwerking op grotere schaal, is meer te bereiken: samen staan we sterk!
- Door gezamenlijk gebruik van kerkgebouwen en nevenruimten kan er volstaan worden met minder vierkante meters, dit is efficiënt en kostenbesparend
- Er kan veel meer in de kerk dan nu gebeurd. Gebouwen kunnen beter benut worden
- Als gevolg van de corona-crisis heeft de digitalisering een vlucht gemaakt: met livestreams zijn er in totaal meer volgers van de diensten (fysieke en digitale bezoekers opgeteld) dan voor corona.

ZWAKTE

- De hoge energierekening
- Teruglopend aantal vrijwilligers
- Vergrijzing: gemiddelde leeftijd van de leden is hoog
- Hoge onderhoudskosten van het kerkgebouw
- Geen netwerk en weinig samenwerking en kennisdeling tussen verschillende kerken
- Niet alle kerken zijn goed toegankelijk voor mindervaliden
- Meer ondersteuning van de gemeente
- zou gewenst zijn, zij is eigenaar van de torens van de twee dorpskerken
- Elkaar versterken als gemeenschap heeft te weinig aandacht. De focus zit te veel op de gebouwen en te weinig op de maatschappelijke functie
- Concurrentie van de historische kerkgebouwen ten opzichte van de Maranathakerk
- De gemeenschap is te gesloten, men moet in de spiegel kijken, ben je echt open?

GEMEENTE EN KERKEN

STERKTE

- Kansen om kerken te gebruiken voor ontwikkelen 'energiehubs'
- Gemeente is eigenaar van de torens van de twee dorpskerken
- Het saamhorigheidsgevoel van Albrandswaarders, we komen elkaar regelmatig tegen en kunnen elkaar makkelijk aanspreken

ZWAKTE

- Het proces van de kerkvisie gaat te langzaam, het lijkt alsof er geen urgentie is, zo verdwijnt de focus
- De ontvlechting van de BAR-gemeente naar drie afzonderlijke gemeentes, heeft voor vertraging gezorgd binnen het proces
- De wet- en regelgeving werkt zeer beperkend en vertragend op de mogelijkheden van kerkeigenaren. Kerkeigenaren worden ontmoedigd door deze bureaucratische rompslomp
- De samenwerking tussen gemeente en kerkeigenaren is te beperkt
- Gedateerd erfgoedbeleid
- De gemeente heeft geen instandhoudingssubsidie voor eigenaren van gemeentelijke monumenten
- Herbestemmingsmogelijkheden moeten beter aangesloten worden op de gemeentelijke opgaven en behoeften (o.a. vanuit het sociaal domein)
- Jonge Albrandswaarders kunnen geen passende woning vinden in de gemeente en trekken daardoor massaal naar Rotterdam, er ontstaat een gat in de leeftijdsopbouw
- Vergrijzing van de inwoners, waardoor meer druk op de maatschappelijke zorg en mantelzorgers komt te staan

PROVINCIE

STERKTE

- De provincie Zuid Holland heeft een aanjager religieus erfgoed
- De provincie Zuid-Holland kent subsidie toe voor de restauratie van Rijksmonumenten
- De provincie Zuid-Holland kent subsidie toe voor duurzaamheids- en toegankelijkheidsmaatregelen ten behoeve van herbestemming van kerkgebouwen

ZWAKTE

- Er is nog geen provinciaal overleg over kerkenvisies

RIJK

STERKTE

- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) kent een subsidieregeling voor haalbaarheidsonderzoeken naar bij- en herbestemmingen (niet alleen voor monumenten).
- De RCE kent subsidie toe voor onderhoudswerkzaamheden aan Rijksmonumenten, middels de SIM-subsidie
- De RCE is graag betrokken vanaf een vroeg stadium bij de verkenning rondom het aanpassen van rijksmonumentale kerkgebouwen t.b.v. een multifunctioneel gebruik of herbestemming
- Hier liggen kansen voor het vervolg van het kerkenvisietraject

ZWAKTE

- Het Programma Toekomst Religieus Erfgoed is aanzienlijk afgeschaald en derhalve is het budget rondom subsidies voor vervolgonderzoek verkleind

Verwachtingen naar gemeente

Wat verwachten de kerkeigenaren van de gemeente Albrandswaard. Er wordt aangegeven tijdens de gesprekken dat het contact met de gemeente goed is. De gemeente zou in de toekomst mogelijk kunnen helpen met het onderbrengen van gesubsidieerde maatschappelijke functies in de kerken. De gemeente mag zich bewust zijn van de beschikbare ruimte. De gemeente zou ook de verbreding van het gebruik kunnen stimuleren met bijvoorbeeld subsidies en initiatieven. Er is ook hulp gewenst van de gemeente bij de verduurzaming van de gebouwen maar de kerkeigenaren geven aan ook elkaar hierbij te kunnen helpen door samen te werken en tips met elkaar uit te delen.

Kansen vanuit de gemeente

Wethouder Mieke van Ginkel heeft al aangegeven dat de gemeente inderdaad kan steunen bij het bundelen van de maatschappelijke functies en de verbreding van het gebruik van het gebouw. Zij oppert dat de gebouwen mogelijk ook dienst zouden kunnen doen als 'energiehub,' waarbij zonnepanelen aangelegd worden om de buurt te voorzien van stroom. Verduurzaming, zowel ten dienste van het gebouw als van de omgeving.

Lopende ontwikkelingen

De Dorpskerk in Rhoon heeft sterk behoefte aan meer ruimte. In deze kerk vinden vaak concerten en

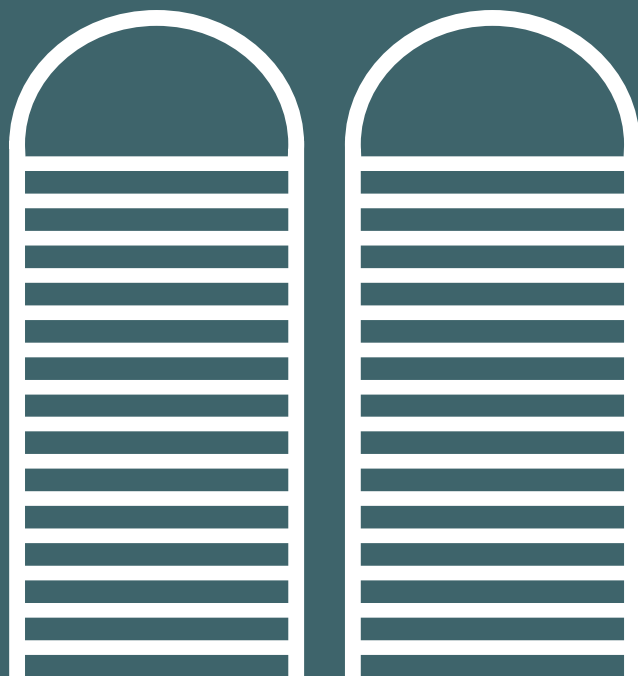
andere activiteiten plaats en het zou prettig zijn om extra ruimte te hebben, bijvoorbeeld een ruimte om koffie te schenken. Het verzoek tot uitbreiding is in eerste instantie afgewezen. Het gebouw is een Rijksmonument dus er moet onderzocht worden wat er wel en niet mag qua aan- en verbouwen. Het kan een optie zijn om in de kerk meer ruimte te creëren, op een reversibele manier. Naast de onmogelijkheden is het van belang om met elkaar te kijken naar de mogelijkheden.

Als onderdeel van de workshop hebben we samen gekeken naar de zaken waar we trots op zijn en de zaken waar we ons specifiek zorgen over maken.

Hoofdstuk 9

CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

VOOR DE GEMEENTE ALBRANDSWAARD

1.

CONCLUSIE 'LEEFBAARHEID'

Religieus erfgoed draagt bij aan de leefbaarheid van Albrandswaard, er is daarom behoefte aan visie op kerk en samenleving.

AANBEVELING

De gemeente initieert als vervolgactie op de Kerkenvisie een bijeenkomst om

gezamenlijk in gesprek te gaan over maatschappelijke thema's die spelen in Albrandswaard. 'Kerk en samenleving' zou een mooi thema zijn voor de Kerkenvisie. Tijdens het gesprek gaan we samen op zoek naar kansen, raakvlakken en behoeften, en kijken naar hoe we elkaar kunnen ondersteunen naar een beter Albrandswaard.

2.

CONCLUSIE 'CULTUREEL-MAATSCHAPPELIJKE BEHOEFTE'

Kerkgebouwen zijn kansrijke plekken voor maatschappelijke voorzieningen en activiteiten. De gemeente wil dat maatschappelijke voorzieningen voor iedereen bereikbaar zijn op het niveau van de wijk. In geval van herbestemming of multifunctioneel gebruik kunnen kerkgebouwen hierin een rol spelen omdat deze gebouwen midden in de wijk staan en veelal voorzien in de benodigde faciliteiten. Kansen hiervoor komen in beeld wanneer een onderzoek naar de voorzieningenbehoefte op wijk- of dorpsniveau gekoppeld wordt aan onderzoek naar mogelijke nieuwe invullingen voor leegkomende religieuze gebouwen. Een actuele inventarisatie van bestaande sociaal-maatschappelijke bestemmingen en behoeftes op dit terrein, zou een goede basis zijn om een juiste afweging te kunnen maken. Wanneer gesubsidieerde maatschappelijke voorzieningen in waardevolle, maar leegstaande kerkgebouwen geplaatst worden, ontstaat een win-win situatie: maatschappelijke voorzieningen zijn bereikbaar voor iedereen en waardevol erfgoed blijft behouden door een duurzaam gebruik in te passen.

AANBEVELING

De gemeente inventariseert de behoefte van sociaal-maatschappelijke en culturele instellingen per wijk.

AANBEVELING

Bij het zoeken naar huisvesting van sociaal-maatschappelijke en culturele functies wordt het gebruik van een kerkgebouw door de gemeente overwogen. Dat kan een volledige herbestemming zijn, maar in veel gevallen ook als nevenfunctie worden toegevoegd naast het religieus gebruik. De gemeente kan zelf overwegen om bijeenkomsten en evenementen vaker in kerken te organiseren.

AANBEVELING

Wanneer een kerkgebouw wordt herbestemd of multifunctioneel wordt ingezet ten behoeve van maatschappelijk of cultureel gebruik, werkt de gemeente, binnen haar mogelijkheden, pro-actief mee om dit mogelijk te maken. Bij een eventuele verbouwing wordt, met respect voor de historisch waardevolle (interieur) onderdelen, in gezamenlijkheid gezocht naar mogelijkheden en kansen (in plaats van beperkingen en obstakels) ten gunste van een duurzaam gebruik en daarmee het behoud van het kerkgebouw.

3.

CONCLUSIE 'BELEIDSMATIGE INBEDDING'

De gemeente zorgt voor beleidsmatige inbedding van de Kerkenvisie. Door samenwerkingen aan te gaan met andere beleidsvelden en hen te betrekken bij de geconstateerde problematiek, ontstaat niet alleen een groter draagvlak in de ambtelijke organisatie maar er ontstaan ook meer kansen voor kerkgebouwen op maatschappelijke-, culturele-, toeristische-, maatschappelijk vastgoed- en op duurzaamheidsdoelen. Door aan te sluiten op bestaande processen en beleidsdoelen kan bovendien een grotere capaciteit ingezet worden vanuit de ambtelijke organisatie om kerkeigenaren bij te staan. Het is

daarbij de rol van de gemeente om intern aandacht te genereren voor de Kerkenvisie en deze ook te koppelen aan andere beleidsvelden en visies, zoals de Omgevingsvisie en beleidsdoelen binnen het sociale domein (bijvoorbeeld bij de inventarisatie van buurthuizen en maatschappelijke behoeften).

AANBEVELING

Zorg voor inbedding van de Kerkenvisie in bestaande en nieuwe visies en beleidsstukken waaronder de Omgevingsvisie, en implementeren van de visie en doelstellingen binnen de ambtelijke organisatie als geheel, binnen zowel het fysieke als het sociale domein.

4.

CONCLUSIE 'SAMENWERKING MET KERKEIGENAREN'

De samenwerking tussen kerkeigenaren en de gemeente kan worden verbeterd. Het contact tussen kerkeigenaren en de gemeente is voor aanvang van dit project beperkt. Het delen van ervaringen en kennis en het aangaan van samenwerkingen zou een nuttige en welkome ontwikkeling zijn. Hulp vanuit de gemeente richting kerkeigenaren is welkom, bijvoorbeeld op gebied van verduurzaming, subsidiemogelijkheden, instandhouding en vergunningaanvragen. Een periodieke bijeenkomst tussen de gemeente en kerkeigenaren waarmee de contacten onderling warm worden gehouden en waarbij de gemeente informeert over relevante onderwerpen en kerkeigenaren ervaringen delen, zou daarvoor een geschikte gang van zaken zijn. Voor de gemeente is het bovendien van belang om in een vroeg stadium kennis te hebben van eventueel leegkomende kerkgebouwen, of van kerkgebouwen die hun gebruik willen verbreden en ruimte in

de aanbieding hebben voor verhuur. Kerkeigenaren kunnen hulp gebruiken bij het vinden van hun weg binnen de gemeente, bijvoorbeeld bij hulpvragen voor vergunningen, verduurzaming en subsidies. Het zou daarom handig zijn om een ambtenaar aan te wijzen die het centrale contactpunt vormt voor kerkeigenaren, en hen helpt om hun vragen op de juiste plek in de organisatie te krijgen.

AANBEVELING

De gemeente organiseert één a tweemaal per jaar een bijeenkomst tussen kerkeigenaren en de gemeente, waarmee de contacten warm worden gehouden en waarbij informatie en ervaringen worden uitgewisseld.

AANBEVELING

De gemeente stelt een ambtenaar aan die het centrale contactpunt vormt voor kerkeigenaren, en (hulp)vragen verder de organisatie in helpt. Deze ambtenaar is ook degene die de periodieke bijeenkomst initieert en organiseert.

**"HET DELEN VAN
ERVARINGEN EN
KENNIS EN HET
AANGAAN VAN
SAMENWERKINGEN
ZOU EEN NUTTIGE EN
WELKOME ONTWIK-
KELING ZIJN."**

Hoofdstuk 10

CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

VOOR KERKEIGENAREN

1.

CONCLUSIE 'GELOOFSGEMEENSCHAPPEN DENKEN NA OVER HUN TOEKOMST'

Voor eigenaren is het belangrijk om toekomstperspectief te ontwikkelen waar dat nog ontbreekt. Zeker voor de gemeenschappen die tegen problemen aanlopen zoals een krimpende gemeenschap, minder financiële inkomsten, vrijwilligerstekorten, etc.

Bij duurzaam behoud van kerkgebouwen moet er sprake zijn van goed gebruik en goed beheer. Sommige geloofsgemeenschappen willen hun gebouw breder inzetten en zoeken aanvullende inkomstenbronnen door bijbestemmingen, niet conflicterend met het huidige religieuze gebruik. Het toevoegen van functies naast het religieus gebruik kan een kans zijn om het toekomstperspectief te verbeteren.

Met een haalbaarheidsonderzoek kan de financiële en planologische haalbaarheid hiervan onderzocht worden. Voor onderzoek naar een passende invulling of voor een goed financieel model wordt vanuit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed subsidie aangeboden voor uitvoering van een dergelijk onderzoek.

AANBEVELING

Doe vroegtijdig onderzoek naar passende mogelijkheden en gezonde businesscases voor herbestemmingen en nevenbestemmingen met een haalbaarheidsonderzoek. Maak gebruik van de subsidie vanuit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als het gaat om het vinden van nieuwe modellen in organisatie, nieuwe functies in plaats van, of naast het huidige gebruik, een passend ontwerp en een gezond financieel model.

KIJK HIER!

www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/subsidie-herbestemming-monumenten

2.

CONCLUSIE 'SAMENWERKING MET GEMEENTE'

Neem deel aan de bijeenkomsten die de gemeente organiseert voor kerkeigenaren en gemeente, waarmee de contacten onderling warm worden gehouden en waarbij de gemeente informeert over relevante onderwerpen. Deel ervaringen met andere kerkeigenaren, bijvoorbeeld de resultaten van verduurzaming en de aanpak in het verhuren van kerkelijke ruimtes. Betrek de gemeente in een vroeg stadium wanneer er plannen zijn het gebruik te verbreden middels (culturele en maatschappelijke) nevenbestemmingen, wanneer de kerk moet sluiten als gevolg van een krimpende gemeenschap of wanneer de wens bestaat om zalen te verhuren. De gemeente kan meedenken bij het vinden van een invul-

ling, of partijen aandragen die op zoek zijn naar ruimte.

AANBEVELING

Neem deel aan de bijeenkomsten waarbij de gemeente en kerkeigenaren samenkomen, en laat je informeren over relevante thema's. Deel tijdens deze bijeenkomsten ervaringen met andere kerkeigenaren, zodat niet elke gemeenschap opnieuw het wiel moet uitvinden.

AANBEVELING

Betrek de gemeente vroegtijdig bij plannen voor het toevoegen van nevenbestemmingen, toekomstige sluiting van de kerk en de wens om kerkelijke ruimtes te verhuren. Maak gebruik van de contactambtenaar wanneer er vragen zijn aan de gemeente vanuit de kerk.

**"DE KRACHT
VAN DEZE KERK
ZIT IN HAAR
AANPASSINGS-
VERMOGEN.
DOOR DE EEUWEN
HEEN IS ZE ALTIJD
GETRANSFORMEERD
NAAR HET BESTE
GEBRUIK."**

Hoofdstuk 11

PROGRAMMA VAN ACTIE VOOR FASE 2

Gemeente en kerkeigenaren nemen deel aan Programma van Actie voor Fase 2:

- Gemeente: Inventarisatie van (maatschappelijke en culturele) partijen die ruimte zoeken
- Kerkeigenaren: Inventarisatie van vierkante meters die verhuurt kunnen worden

EIGENAREN

- Neem deel aan de bijeenkomsten als onderdeel van het Programma van Actie
- Deel ervaringen en betrek andere kerkeigenaren bij ontwikkelingen binnen de eigen kerk, bij praktische problemen of uitdagingen
- Betrek de gemeente in een vroeg stadium bij mogelijke wensen of aanpassingen in gebruik of gebouw

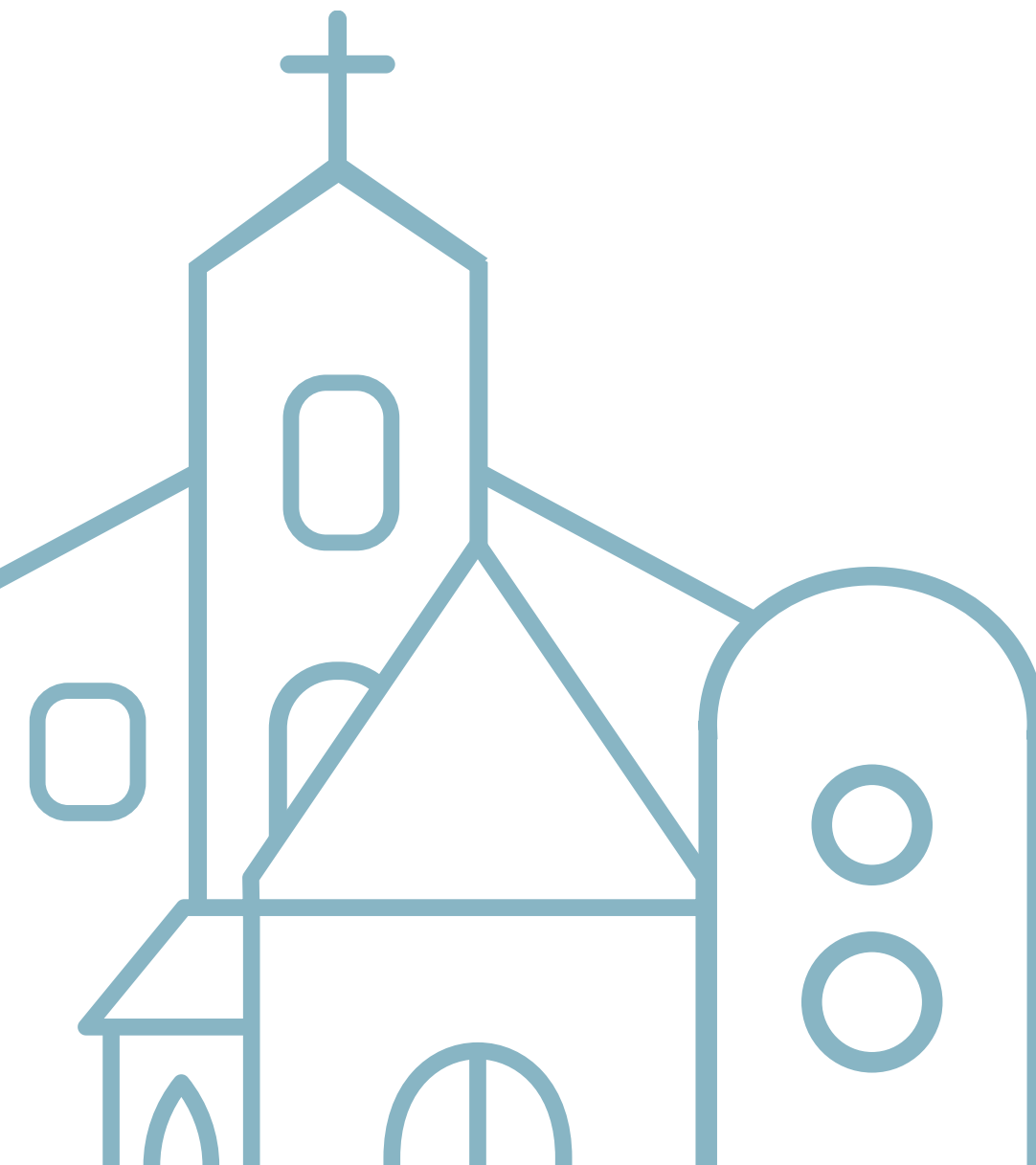
GEMEENTE

- Organiseer 2 maal per jaar een bijeenkomst voor kerkeigenaren en betrokken ambtenaar en informeer hierin over relevante thema's, en laat ruimte voor netwerken, vragen en het delen van ervaringen.
- Ontwikkel een routekaart voor intern gebruik voor extra functies van kerkgebouwen, waarin de volgende onderwerpen worden opgenomen:
 - Planvorming
 - Stakeholders
 - Communicatie
 - Onderzoek/monitoring
 - Wet- en regelgeving
 - Financiën

Richt een intern projectteam op wanneer een kerk plannen heeft voor aanpassingen in het gebruik of het kerkgebouw, en behandel daarbinnen de volgende fases:

Fasen:

1. Oriëntatie
2. Initiatie
3. Definitie
4. Ontwerp
5. Voorbereiding
6. Uitvoering
7. Nazorg

GEBEDSHUIZEN PASPOORTEN

GEMEENTE ALBRANDSWAARD

Geen monumentenstatus
400m²
Herbestemd

Maatsch.	Horeca	Bedrijf
Gemengd	Wonen	Cultuur & ontsp.
Detailhand.	Tuin	Agrarisch
Centrum	Recreatie	Agr. met waard.
Kantoor	Sport	Groen
Dienstverl.	Natuur	Overig

1. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

't Centrum

Adres	Bernhardstraat 3 Rhoon
Bouwjaar	1958
Architect	Onbekend
Bouwtijl	Modernisme
Denominatie	Protestantse Kerk in Nederland (PKN)
Gebruik	Maatschappelijke en religieuze activiteiten

An de Bernhardstraat van Rhoon ligt 't Centrum'. Dit kerkelijk centrum werd in 1958 gebouwd ten behoeve van de Nederlands Hervormde Kerk. Het gebouw is op dit moment voornamelijk in gebruik voor jeugdactiviteiten en wordt nog af en toe voor kerkdiensten ingezet. Het eenvoudig vormgegeven gebouw is ontworpen in de stijl van het functionalisme. Kenmerkend voor dit gebouw uit de wederopbouwperiode is het gebruik van gele baksteen en het nagenoeg ontbreken van decoratieve elementen. De architectuur van het gebouw valt op door zijn betonnen schaaldak en de geometrische indelingen van de vensteropeningen. De vensters zelf zijn vernieuwd. Het gebouw is ontworpen met de functie

als bijeenkomstlocatie in gedachten: de vorm komt voort uit de functie. Het gebouw is gelijktijdig met de aangrenzende wijk tot stand gekomen. 't Centrum ligt op een ruim perceel in de wederopbouwwijk en vormt samen met de basisschool een centraal punthierin.

De kerk is van belang als wederopbouwkerk gebouwd in een naoorlogse wijk die deel uitmaakt van de stedenbouwkundige structuur daarvan. De architectuur is bijzonder door het schaaldak en de indeling van de gevels. De architectuur is wel door wijzigingen aangetast.

- Gemeentelijk monument
- 230m2
- Christelijk gebruik

Maatsch.	Horeca	Bedrijf
Gemengd	Wonen	Cultuur & ontsp.
Detailhand.	Tuin	Agrarisch
Centrum	Recreatie	Agr. met waard.
Kantoor	Sport	Groen
Dienstverl.	Natuur	Overig

2. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

Heilige Willibrordus

Adres	Dorpsdijk 234 Rhoon
Bouwjaar	1894
Architect	A.C. Bleijs
Bouwstijl	Neogotiek
Denominatie	Rooms-katholiek Kerkgenootschap in Nederland
Gebruik	Religieus

De Sint-Willibrorduskerk van Rhoon is gebouwd als rooms-katholieke kerk en werd in 1894 in gebruik genomen. Nadat de eerste rooms-katholieke kerk uit de 15e eeuw na de reformatie overging naar de protestanten, kregen de katholieken na het herstellen van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 het recht om eigen kerken te laten bouwen. De toen gebouwde Willibrorduskerk werd in 1857 in gebruik genomen en verving de schuilkerk die voorheen werd gebruikt. De kerk bleek na een paar decennia weer vervangen te moeten worden. Om deze reden werd de huidige Sint-Willibrorduskerk gebouwd, naar ontwerp van architect Adrianus Bleijs. De gotische invloed op het ontwerp is duidelijk te zien in de vele spitsboogvensters met glas-inlood ramen, de steunberen rondom het gebouw en vooral in de entree van de kerk. De entree is boven de deuropening voorzien van een frontaal met

een timpaan. Verder is in de gevel van de kerk een klimmend boogfries te vinden, wat het gebouw een romaanse uitstraling geeft. Architect Bleijs liet zich inspireren door verschillende bouwstijlen. De zaalkerk heeft een zadeldak en een dakruiter. Het interieur van de kerk is voorzien van een spitsbooggewelf en bevat in het schip vijf traveeën en een priesterkoor. De wanden van de kerk bestaan uit schoon metselwerk. In de kerk staan de banken, preekstoel en beelden uit de bouwtijd. Het orgel van de kerk dateert uit 1887.

De kerk is van belang als enige rooms-katholieke kerk in de gemeente. De kerk is samen met de pastorie bewaard gebleven en vormt een herinnering aan de bloei van de katholieke kerk vanaf het midden van de 19e eeuw. Ook als onderdeel van het werk van architect Bleijs is het gebouw van belang.

Geen monumentenstatus
737m2
Christelijk gebruik

Maatsch.	Horeca	Bedrijf
Gemengd	Wonen	Cultuur & ontsp.
Detailhand.	Tuin	Agrarisch
Centrum	Recreatie	Agr. met waard.
Kantoor	Sport	Groen
Dienstverl.	Natuur	Overig

3. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

Maranathakerk

Adres **Kleidijk 2 Rhoon**
Bouwjaar **1961**
Architect **A. Warnaar**
Bouwstijl **Modernisme**
Denominatie **Protestantse Kerk in Nederland (PKN)**
Gebruik **Religieus**

De Gereformeerde kerk van Rhoon bestaat sinds 1873, toen de gemeente zich afsplitste van de gemeente van Pernis. Datzelfde jaar werd ook het oorspronkelijke kerkgebouw van de gemeente gebouwd. Dit kerkgebouw aan de Rijsdijk is tot en met 1961 in gebruik geweest toen, aan het eind van 1961 de huidige kerk, de Maranathakerk aan de Kleidijk, in gebruik werd genomen. De Maranathakerk is een gebouw naar ontwerp van architect A. Warnaar.

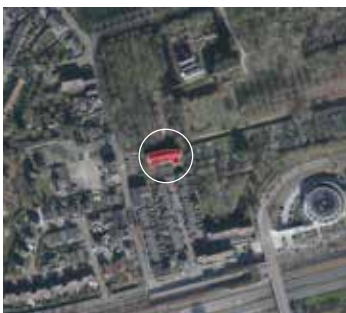
De kerk heeft een rechthoekige zaal met hoge vensters van vloer tot dak. Het interieur van de kerk is geled door betonnen constructie-elementen. Zowel het interieur als het exterieur zijn uitgevoerd in schoon metselwerk. De kerk heeft een met pannen gedekt schilddak waarvan de spantconstructie in het interieur zichtbaar is. De opengewerkte klokkentoren staat los staat van de kerk. De toren bestaat uit twee bakstenen pilaren, verbonden met meerdere horizontale balken. Vanaf de toren leidt een overkapt pad naar de hoofdingang van de kerk. Twee glas-in-lood ramen in het gebouw verwijzen nog naar het eerdere kerkgebouw van de gemeente van Pernis en naar de voormalige kerk in Rhoon van voor 1961.

De kerk heeft een rechthoekige zaal met hoge vensters van vloer tot dak. Het interieur van de kerk is geled door betonnen constructie-elementen. Zowel het interieur als het exterieur zijn uitgevoerd in schoon metselwerk. De kerk heeft een met pannen gedekt schilddak waarvan de spantconstructie in het interieur zichtbaar is. De opengewerkte klokkentoren staat los staat van de kerk. De toren bestaat uit twee bakstenen pilaren, verbonden met meerdere horizontale balken. Vanaf de toren leidt een overkapt pad naar de hoofdingang van de kerk. Twee glas-in-lood ramen in het gebouw verwijzen nog naar het eerdere kerkgebouw van de gemeente van Pernis en naar de voormalige kerk in Rhoon van voor 1961.

De kerk is van belang als wederopbouwkerk. De Maranatha is de enige grote wederopbouwkerk in de gemeente. De architectuur is onder andere van belang vanwege de opvallende toren en het intacte interieur.

 Rijksmonument
 480m²
 Christelijk gebruik

 Maatsch.	 Horeca	 Bedrijf
 Gemengd	 Wonen	 Cultuur & ontsp.
 Detailhand.	 Tuin	 Agrarisch
 Centrum	 Recreatie	 Agr. met waard.
 Kantoor	 Sport	 Groen
 Dienstverl.	 Natuur	 Overig

4. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

Dorpskerk Rhooon

Adres	Dorpsdijk 65 Rhooon
Bouwjaar	1500
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Gotiek
Denominatie	Protestantse kerk in Nederland (PKN)
Gebruik	Religieus

De geschiedenis van de Dorpskerk van Rhooon, oorspronkelijk de Sint-Willibrorduskerk geheten, gaat terug tot 1430, toen een kapel en de toren van de kerk werden voltooid. Rond 1500 is tussen de toren en de kapel het schip van de kerk gebouwd, waarmee de kapel het koor van de kerk werd. In 1572, na de reformatie, kwam de kerk in handen van de Hervormde Gemeente.

Bij een brand in de toren in 1905 is de kerk beschadigd geraakt, waarbij de luidklok uit 1650 verloren is gegaan. Na de brand is de toren gerestaureerd. De gotische stijl van de kerk is ondanks de ingrepen nog goed te herkennen de spitsboogfriezen en de (blinde) spitsboogvensters. In de vensters zijn ook gotische vorktraceringen te vinden. De kerk heeft een spitbogig, houten gewelf met houten gordelbogen en en trekbalen met

sleutelstukken. Naast het koor is een moderne consistorie gebouwd.

Op de galerij in de kerk staat een orgel uit 1912. Dit orgel is gemaakt van de overgebleven pijpen van het eerdere orgel uit 1807 dat tijdens de brand van 1905 verloren is gegaan. Het tweede orgel was echter in 1972 weer aan vervanging toe, waarna een nieuw orgel in de bestaande orgelkas is geplaatst. In de kerk is ook de preekstoel uit 1650 en het Bentinck monument, bestaande uit drie rouwborden in het koor, aanwezig.

De Dorpskerk is van groot belang als middeleeuwse kerk van Rhooon. Het gebouw maakt samen met het Wapen van Rhooon deel uit van de oudste kern van het dorp. Daarnaast worden in de kerk nog belangrijke interieurstukken bewaard zoals de preekstoel en het Bentinckmonument.

- Gemeentelijk monument
- 234m2
- Christelijk gebruik

Maatsch.	Horeca	Bedrijf
Gemengd	Wonen	Cultuur & ontsp.
Detailhand.	Tuin	Agrarisch
Centrum	Recreatie	Agr. met waard.
Kantoor	Sport	Groen
Dienstverl.	Natuur	Overig

5. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

Gereformeerde Gemeente

Adres	Achterweg 11 Poortugaal
Bouwjaar	1935
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Expressionisme
Denominatie	Gereformeerde Gemeenten (in Nederland en Noord-Amerika)
Gebruik	Religieus

In 1939 is het kerkgebouw aan de Achterweg in Poortugaal gebouwd als onderdeel van de Gereformeerde Gemeente van Rotterdam-Zuid. De kerk bleef dienst doen voor deze gemeente totdat in 1942 de Gereformeerde Gemeente van Poortugaal een zelfstandige gemeente werd.

De verticale vensters en het hoge zadeldak zijn kenmerken van de stijl van het zakelijk expressionisme waarin de kerk is ontworpen. Ook de bakstenen gevel met een beperkte toepassing van siermetselwerk is ook een kenmerk van deze stijl. De zaalkerk heeft een zadeldak met een dakruiter. Het interieur van het kerk heeft grotendeels de oorspronkelijke inrichting met banken, preekstoel en een galerij boven de ingang, met daarop

een opvallend vormgegeven orgel. Het plafond bestaat uit een bijzonder ellipsvormig, houten gewelf. Aan de achterzijde heeft de kerk een kleine uitbouw (consistoriekamer). Haaks op het hoofdvolume is in de achtertuin na de bouwtijd nog een bijeenkomstruimte gebouwd.

De kerk is van belang als de grootste van de twee kerken in de gemeente die tijdens het interbellum gebouwd zijn. De kerk heeft een uitgesproken expressionistisch karakter dat vooral in het interieur goed herkenbaar is. Ook is de kerk van belang voor de geschiedenis van de orthodox protestantse gemeente in Poortugaal.

 Rijksmonument
 1033m2
 Christelijk gebruik

 Maatsch.	 Horeca	 Bedrijf
 Gemengd	 Wonen	 Cultuur & ontsp.
 Detailhand.	 Tuin	 Agrarisch
 Centrum	 Recreatie	 Agr. met waard.
 Kantoor	 Sport	 Groen
 Dienstverl.	 Natuur	 Overig

6. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

Dorpskerk Poortugaal

Adres	Kerkstraat 90 Poortugaal
Bouwjaar	1440
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Gotiek
Denominatie	Protestantse Kerk in Nederland (PKN)
Gebruik	Religieus

De eerste Dorpskerk van Poortugaal dateert uit de 13e eeuw. Dit gebouw werd in de tweede helft van de 14e eeuw vervangen door het huidige kerkgebouw. In de 15e eeuw zijn aan het gebouw nog verscheidene aanpassingen gedaan zoals de bouw van het dwarsschip en de aansluiting van het middenschip met de kerktoeren waardoor de huidige kruisvorm ontstond. De kerk heeft een rechthoekig koor en een driebeukig schip, waarvan de zijbeuken op iedere travee puntgevels met steekkapjes hebben. In het interieur heeft de kerkzaal eenvoudige bakstenen zuilen en houten tongewelven met trekbalken met korbelen en muurstijlen.

De vensters hebben bakstenen traceringen waarvan die in het dwarsschip het meest uitgewerkt zijn.

De toren van de kerk heeft zware steunberen aan de voorzijde en een

ingesnoerde torenspits. De toren is gerestaureerd in 1915 en enkele decennia later, tussen 1953 en 1955, nogmaals opgeknapt.

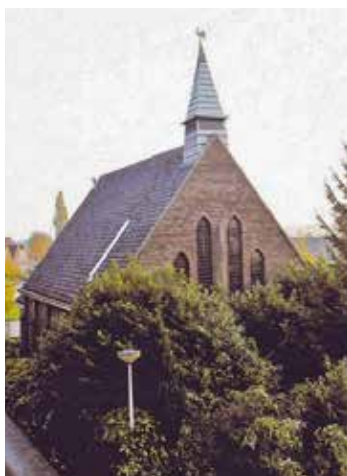
In het interieur van de kerk zijn onder meer een preekstoel uit 1774, een laatgotisch koorhek en een bijzonder fresco van rond 1500 te vinden. Het orgel van de kerk dateert uit 1860 en is afkomstig uit de Bethlehemkerk van Den Haag. Na een restauratie is het orgel in 1977 in kerk van Poortugaal geplaatst.

 De oude kerk van Poortugaal is van belang vanwege zijn bouwgeschiedenis en de daarmee samenhangende locatie in het dorp. In het interieur zijn de interieurstukken en vooral ook het fresco belangrijk. Samen met de Dorpskerk in Rhoon is het gebouw de oudste kerk in de gemeente.

- Gemeentelijk monument
- 220m2
- In transitie
- Christelijk gebruik

Maatsch.	Horeca	Bedrijf
Gemengd	Wonen	Cultuur & ontsp.
Detailhand.	Tuin	Agrarisch
Centrum	Recreatie	Agr. met waard.
Kantoor	Sport	Groen
Dienstverl.	Natuur	Overig

7. GEBEDSHUIZEN PASPOORT

De Haven

Adres	Emmastraat 9 Poortugaal
Bouwjaar	1930
Architect	Onbekend
Bouwstijl	Traditionalisme
Denominatie	Protestantse Kerk in Nederland (PKN)
Gebruik	Kerkgebouw: in transitie
	Verengingsgebouw: maatschappelijke en religieuze activiteiten

Het kerkgebouw 'De Haven' in Poortugaal is een voormalige kerk uit 1930. Het weinig opvallende traditionalistische gebouw bestaat uit een zaalkerk, met aan de achterzijde een consistoriekamer. De achtergevel van de consistoriekamer heeft gewijzigde vensters. Het exterieur van de kerk wordt gekenmerkt door de steunberen aan beide zijden van het gebouw. De bakstenen kerk heeft in de gevel meerdere verticale vensters en een zadeldak, met een geveltorentje en aan de zijden kleine overstekken. Sinds 1939 maakte de kerk gebruik van een orgel van orgelbouwer Bernard Pels, wat in 1966 is gerestaureerd en in 1984 werd vergroot door de toevoeging van een octaaf.

Het gebouw werd in 1970 uitgebreid met een verenigingsgebouw. De ingang van dit gebouw ligt aan de

Emmastraat links naast de achterzijde van de kerk. De dubbele functie als kerk- en verenigingsgebouw zou De Haven tot 2019 blijven vervullen, toen de protestantse gemeente van Poortugaal besloot om voortaan de diensten in één gebouw, de Dorpskerk, te houden. Er bestaan plannen om het kerkgebouw te transformeren tot drie woningen.

Naast de kerk van de Gereformeerde Gemeente aan de Achterweg is dit het enige interbellum kerkgebouw. De architectuur is veel eenvoudiger maar wel herkenbaar als afkomstig uit die periode. Dat geldt vooral voor de voor-gevel die ten opzichte van de zaal nu achtergevel is. Het deel uit 1930 is van belang als voorbeeld van een eenvoudige kerk uit die periode.

COLOFON

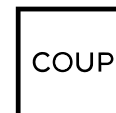
COUP B.V.	www.coup-group.com
In opdracht van	Gemeente Albrandswaard
	www.albrandswaard.nl

Titel	Kerkenvisie Albrandswaard
Status	Definitief
Datum	20 februari 2025
Adviseur	COUP B.V.
Door	Gemeente Albrandswaard
	COUP
Vormgeving	Studio Knal
Afbeeldingen	COUP

Copyright © 2025 COUP B.V.

De grootst mogelijke zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport. Echter voor onvolledigheden met betrekking tot deze rapportage, op welke grond dan ook, kan COUP B.V. en/of de samenstellers daarvan op geen enkele wijze verantwoordelijk worden gesteld.

De door u verstrekte persoonlijke gegevens in verband met de opdracht zullen niet aan derden verstrekt worden. Op de inhoud en de presentatie van deze rapportage berust een intellectueel eigendomsrecht van COUP B.V.

KERKEN VISIE

Albrandswaard 2025